

อยู่โดยเฉพาะ จนกว่าจะถอนขึ้นมา และคิดปรุงอารมณ์ต่าง ๆ ต่อไปตามนิสัยที่เคยคิดปรุง ถ้าจิตลงได้สงบตัวลงเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ย่อมจะทำความตื่นเต้นแก่ผู้บำเพ็ญอย่างน่าประหลาด และไม่มีวันหลงลืมได้ง่าย ๆ เลย นอกจากจะพยายามทำภาวนาให้ยิ่งขึ้นไปโดยลำดับถ่ายเดียว ฉะนั้นผู้ที่ปรากฏผลแล้วจึงมักจะไม่มีความเพียรกล้าไม่ทอดทิ้ง

ภาคปริยัติที่เรียนรู้ก็ยกไว้บูชา จะขอภาคปฏิบัติมาอธิบายให้ท่านทั้งหลายทราบก่อนพอเป็นแนวทาง เพราะเรียนธรรมต้องรู้ธรรม ปฏิบัติธรรมต้องรู้ผล เพราะธรรมไม่ใช่สิ่งลึกลับ ตั้งแต่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วจนถึงบัดนี้ ธรรมที่ประกาศสอนให้เราทราบอยู่บัดนี้ก็ยังคงจริง ไม่มีบกพร่องเลยแม้แต่น้อย การปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาก็ยังคงได้ผลไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าที่เคยประกาศสอนไปแล้ว นอกจากผู้ปฏิบัติไม่สามารถเหมือนผู้ปฏิบัติสมัยโน้นเท่านั้น ผลจึงไม่เหมือนกัน เหตุย่อหย่อน ผลก็อ่อนกำลัง เหตุไม่มี ผลก็ไม่ปรากฏ แล้วจะควรตำหนิอะไรหรือตำหนิใครจึงจะควรแก่เหตุผล เวลานี้ใครเล่ากำลังขวางธรรมอยู่ ไม่ก้าวเดินทางที่ท่านสอนนอกจากตัวเราเอง

ในครั้งพุทธกาล ธรรมเป็นธรรมจริง ๆ เรียนธรรมเพื่อรู้เห็นธรรมและปฏิบัติธรรมจริง ไม่ได้หวังเหนี่ยวไถ่ธรรมเป็นโลก อาจารย์ขอเรียนว่า อาจารย์เองก็ไม่ดีไปเสียทุกอย่าง ที่มาเยี่ยมพี่น้องในลอนดอน ก็มีความดีความชั่วติดตัวมาด้วย หากผิดพลาดก็หวังว่าคงได้รับอภัยจากท่านผู้ฟังทั้งหลาย

จะยกตัวอย่างธรรมเป็นโลกให้ท่านทั้งหลายฟัง เบื้องแรกอาจารย์เรียนหนังสือ สอบไล่ได้เป็นนักธรรมตรี ดีใจใหญ่ มีกิเลสกองหนึ่ง ต่อมาได้ขึ้นกรรมโท เอก ตัวก็ใหญ่พองขึ้น กิเลสก็เพิ่มกองใหญ่ขึ้นจนจะก้าวไม่ออก มีแต่กิเลสเต็มไปหมดในตัวเรา คิดว่าตนเป็นคนฉลาด ต่อมาได้เป็นมหาเปรียญ ก็ยังคิดว่าตนเก่ง ที่จริงก็เก่งแต่จำชื่อกิเลสต้นหาอาสวะได้มาก รู้แต่ชื่อ แต่ไม่เคยสะตุใจ และทำให้กิเลสแม้แต่น้อยหลุดไปจากใจของตนได้เลย มีแต่สำคัญว่าตัวฉลาด ได้ชั้นนั้นชั้นนี้ ถ้าไม่สังเกตก็ไม่ทราบ ว่า ธรรมกลายเป็นโลกไปเมื่อไร

พอหันมาสนใจปฏิบัติ จิตมุ่งต่ออรหัตตธรรม ความพองตัวก็ค่อย ๆ ลดลงไป การเป็นนักธรรมชั้นใดเปรียญชั้นใดก็เริ่มหมดความหมายไปโดยลำดับ จนรู้สึกอายไม่อยากจะให้ใช้คำว่ามหา นำหน้าชื่อเลย นี่ก็กลายเป็นกิเลสอีกชนิดหนึ่งเหมือนกัน เข้าใจว่าเป็นความคิดถูก แต่ก่อนนี้ชอบให้มีชื่อมีมาอยู่ข้างหน้า เดียวนี้อยากให้มีมาอยู่ข้างหลัง กิเลสก็คือธรรมไม่เป็นธรรม กลายเป็นโลก เมื่อปฏิบัติธรรมมากขึ้น กิเลสเหล่านี้ก็ค่อย ๆ สลายตัวไปในใจ ขอเรียนว่าไม่ได้มุ่งให้กระทบกระเทือนใคร เล่าเรื่องของตนว่าเคยเป็นอย่างนี้ ที่เรียกว่าธรรมกลายเป็นโลก ถ้าไม่เข้าใจธรรมจะไม่สามารถแก้กิเลสที่แฝงอยู่อย่างลึกซึ้งได้เลย คำว่าสมาธิที่เคยได้ยินแต่ชื่อก็มาปรากฏที่ใจ เมื่อเรียนปริยัตินั้นท่องเสียจนคล่องติดปากติดใจ มารู้ความจริงบ้างเมื่อปฏิบัติไปตามกำลัง แต่ก็มีได้หมายความว่ารู้จนเกิดกิเลสกองเท่าภูเขา ทั้งที่ตัวเท่าหนูหรือตัวเท่าช้างสารอะไรหรอก เล่าตามเรื่องของกิเลสซึ่งมีอยู่ในจิต เจ้าของต้องเป็นผู้รู้เอง ละเองต่างหาก

สมาธิคือความมั่นคงของใจ ก็มั่นคงเป็นลำดับ จึงรู้ทั้งชื่อ รู้ทั้งตัวสมาธิ และรู้กับใจตนเอง เมื่อพิจารณาธาตุขันธ์ รูปรูปเป็นธาตุ ๔ ทั้งภายในภายนอก รวมแล้วก็ลงไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

เรื่องของปัญญา ก็ได้ทั้งชื่อ ได้เห็นทั้งใจ ทำงานด้วยปัญญาไม่ขาดวรรคขาดตอนเต็มความสามารถ ตามภาคปฏิบัติเป็นอย่างนี้ สติปัญญาก็เป็นธรรมที่รู้อยู่กับตัว คำว่า มรรค ผล ก็ไม่สงสัยที่ไหนแล้ว มรรค ก็คือสติปัญญาที่ทำให้กิเลสหลุดลอยจากใจไปเป็นลำดับ เห็นอยู่ที่ใจว่าทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นของจริงมาตั้งแต่เดิม เมื่อสติปัญญาอ่านได้ถูกต้องตามความจริงจนถึงใจแล้วความสงสัยก็สิ้นไป ผู้ไม่สงสัยก็อยู่อย่างเย็นใจ ไม่ยุ่งกับอะไรต่อไปอีก เรื่องก็มีเท่านี้ ธรรมก็เป็นธรรม โลกก็เป็นโลก ต่างอันต่างจริง ต่างอันต่างอยู่ ความกระทบกระทั่งกันระหว่างจิตกับสิ่งทั้งหลายก็ไม่มี

คำว่า “เตสัง วูปสโม สุข” มิได้หมายความว่าตายเพราะดับสังขารแล้วก็สุขอย่างเดียว แต่การดับสังขารอันเป็นตัวสมุทัยให้เกิดกิเลสได้เมื่อไรก็เป็นสุขเมื่อนั้นเหมือนกัน แม้ยังไม่ตาย

วันนี้อธิบายธรรมเป็นธรรม กับ ธรรมกลายเป็นโลก ถ้าปฏิบัติให้ได้เช่นที่ท่านกระทำกันในพุทธกาล ก็จะได้ผลเช่นครั้งพุทธกาลด้วย แต่น่าเสียดายที่ธรรมเป็นของจริง ส่วนพวกเราชอบทำเล่นกันเป็นส่วนมาก สิ่งที่เราภาวนานำราคายิ่งมีแต่คำถกเถียงกันว่ามรรคผลนิพพานหมดเขตหมดสมัยไปเสียแล้ว ใครปฏิบัติดีสักเท่าไรก็ไม่มีหวังบรรลุ ราวกับเป็นผู้ผูกขาดมรรคผลนิพพานแต่ผู้เดียว ประหนึ่งเป็นสัพพัญญู ทั้งที่กิเลสเต็มตัวไม่มีใครกล้าแข่ง ศาสนาจึงมีแต่ชื่อส่วนความจริงแห่งธรรมในวงของผู้เข้าใจว่าตนนับถือพุทธศาสนา ได้ถูกกิเลสขโมยหรือปล้นเอาไปกินแทบไม่มีเหลืออยู่ในใจกายวาจาบ้างเลย ถ้ายิ่งขึ้นเข้าใจดังที่เป็นอยู่ ต่อไปก็น่ากลัวจะเป็นศาสนาคัมภีร์ มีแต่ชื่อ”

คำถาม – คำตอบ

ถ.๑-ญ.๑ ท่านปัญญาฯ ว่าจิตด้านหนึ่งจะไปหาธรรม อีกใจหนึ่งอยากจะไปทางโลก ควรจะไปทางไหน?

ตอบ เมื่อทั้งสองต่อสู้กัน ถ้าจิตคล้อยไปตามโลก ธรรมก็แพ้ พระพุทธเจ้าและพระสาวกไม่ใช่เป็นไม้แห้งหรือคนตาย ท่านเป็นคนอย่างเรา ๆ พระพุทธเจ้ายังทรงสละทรัพย์สมบัติผู้คนบริวารครอบครัวยุติจ้อออกทรงผนวชได้ แสดงว่าเป็นผู้ที่ทรงต่อสู้ ฝ่าฝืนจนไม่มีอะไรจะฝืน ราวโลกธาตุหั่นไหว ลูกเมียใคร ๆ ก็รัก บริวารทรัพย์สมบัติก็ต้องเสียดายเป็นธรรมดา ที่ทรงฝืนก็เพราะทรงเห็นว่าทางนี้ดีกว่า พระพุทธเจ้าและพระสาวกมีไม่น้อยที่ต่อสู้ แล้วตัดสินใจหันมาทางธรรมนี้ และปฏิบัติต่อสู้กับโลกในดวงใจจนชนะและพ้นไปได้ ส่วนพวกเราเคยแพ้กิเลสมาทุกภพทุกชาติ ไม่คิดอยากชนะมันบ้างหรือ หรือกลัวพ้นทุกข์จึงไม่อยากฝืนมัน

ถ้าเปรียบเทียบกันแล้ว อะไรจะเลวร้ายยิ่งกว่ากิเลส และอะไรจะเลิศล้ำนำคนให้ประเสริฐยิ่งกว่าธรรม จะเอาอย่างไรดี? ดีกับเลวก็ทราบกันอยู่แล้วตามข้อเปรียบเทียบ ส่วนกิเลสมันมีอยู่ในใจของพวกเราอยู่แล้ว ถ้าจะเลิศก็ควรเลิศไปนานแล้ว ไม่จำเป็นต้องมาคัดเลือกให้เสียเวลา

ถ.๒-ญ.๒ ปัญหาเกิดแก่จิตดิฉันเอง คิดตัดสินใจไม่ได้ ไม่แน่ว่าจะทำอย่างไรดีที่สุด?

ตอบ คนเราอยู่ในโลกมานานเท่าไร ย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นให้ต้องแก้ไขกันอยู่เสมอ ไม่ทราบว่าจะปฏิบัติต่อปัญหาเหล่านั้นอย่างไรบ้าง จึงอยู่มาได้จนป่านนี้?

ถ.๓-ญ.๒ จะให้เรียนจากความผิดพลาดเช่นนั้นหรือคะ?

ตอบ การแก้ปัญหาก็มีหลายอย่าง ยอมแพ้เลย เห็นควรสู้ก็สู้ เห็นควรยอมก็ยอม ก็เรารู้ว่าในกรณีเช่นนั้นทำอะไรจะชนะได้ ก็ทำอย่างนั้น ถ้าไม่ยอมเป็นคนแพ้อยู่ต่อไป แต่ถ้าแพ้เป็นพระชนะเป็นมาร แบบนี้ก็ดี นักธรรมะท่านแพ้แบบนี้ ถ้านักโทษก็ชอบเอาชนะผู้อื่น แต่ตนยอมติดตาราง ส่วนการแพ้ก็เลสแบบนักโทษนั้นดีละหรือ? ควรพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วน

ถ.๔-ช.๑ ถ้าทำสมาธิด้วย ยุบหนอ-พองหนอ แล้วเกิดความเจ็บปวดขึ้นจะควรเพ่งที่ความเจ็บปวด หรือควรเพ่งที่ยุบหนอ-พองหนอ?

ตอบ ทำตามธรรมดา ยังไม่เกิดทุกข์เวทนาใดมากพอจะถอนจิตไปพิจารณาเรื่องนั้น ถ้ามันเกิดทุกข์มากก็ต้องถอนออกจากการพิจารณา ยุบหนอ-พองหนอ มาพิจารณาความเจ็บ เพื่อให้ทราบความจริง ถ้าเรามัวยึดยุบหนอ-พองหนอ อยู่ ก็เลยไม่รู้ความจริง คือตัวทุกข์ แล้วจิตก็จะเกิดความระอา ถอยความเพียรไปเสีย เลยไม่เกิดผล

แต่ถ้าพิจารณาทุกข์ มันทุกข์มากจนทนไม่ได้จริง ๆ มันเหลือเชียวแล้ว ก็ต้องยอมบ้าง แต่สำคัญที่จิตไม่ยอมถอย จะต้องการเข้าใจเรื่องนี้ จิตปักลงไปก็ทำให้ทุกข์ดับได้ เพราะจิตพิจารณาแยกความทุกข์ออก เป็นทุกข์ที่กายหรือที่จิต ถ้าจิตสามารถด้วยปัญญา ย่อมรู้เท่า และเวทณาก็ถอนได้ เกิดอัสสจรรย์อย่างไม่เคยพบเห็นมาก่อน ก็จะมาเห็นกันในครั้งนี้ และไม่มีลืมตลอดไป

ถ.๕-ช.๑ การพิจารณานั้นคืออย่างไร?

ตอบ การพิจารณาคือการแยกแยะตัวทุกข์ออกดู ว่าทุกข์เกิดในจุดใดที่เด่นกว่าเพื่อน เราเข้าใจว่านั่นเป็นทุกข์ เราก็จิตตรวจสอบอยู่ตรงที่ต่าง ๆ เช่น เจ็บที่ไหนแน่ ที่กระดูกหรือกล้ามเนื้อ หรือหนัง จิตต้องจ้องที่มันเป็นทุกข์มากกว่าเพื่อนนั้น ถ้ารู้ว่ามันทุกข์ที่กระดูก ก็พิจารณาต่อไปว่า ถ้าตายแล้วเขาเอากระดูกไปเผา ทำไมกระดูกไม่เจ็บ เมื่อพิจารณาครบถ้วนแล้ว เราก็มองเห็นว่าทุกส่วนของร่างกายมันก็เป็นอย่างเดียวกัน คือต่างอันต่างจริงตามธรรมชาติของตน จิตใจเราต่างหากที่ยึดเอาทุกข์ขึ้นมาเป็นตน เป็นเรา เราเป็นทุกข์ เราก็มองวิธีดับทุกข์ตามขั้น ตามภูมิแห่งสติปัญญาของตน และได้ความรู้ที่น่าอัศจรรย์ ที่พูดนั้นก็เพื่อให้คนปฏิบัติทั้งหลายยึดไว้ปฏิบัติในเวลาจำเป็นเกิดขึ้น เช่น เวลานั้นนานหรือเวลาเจ็บไข้เป็นทุกข์มาก ๆ

ถ.๖-ญ.๑ ถ้าเป็นความเจ็บทางจิตใจ จะใช้วิธีพิจารณาอย่างนี้ได้ไหม? และจะหายไปหรือไม่?

ตอบ ใช้ได้ ทุกข์ทางใจก็ได้แก่เสียใจ ยุ่งใจต่าง ๆ ถ้าพิจารณาแล้ว ทุกข์ก็หายไปเหมือนกัน แต่การพิจารณาดับทุกข์ทางใจนั้น ต้องแล้วแต่นิสัยของบุคคลว่าจะเหมาะสมอย่างไร ถ้าเป็นคนไม่เด็ดเดี่ยวอาจหาญก็ได้ด้วยวิธีหนึ่ง ถ้าเป็นคนเด็ดเดี่ยวอาจหาญ ก็ต้องใช้วิธีหนึ่ง จิตต้องตรวจดูตัวเอง หมุนตัวเข้าหาทางดับทุกข์ที่เหมาะสมแก่นิสัยจิตของตน ไม่เช่นนั้นก็จะติดต่อนิสัย และไม่ได้ผลเท่าที่ควร

ถ.๗-ญ.๒ ถ้าเอาอย่างพระพุทธเจ้า คือละบ้านเรือนไปเสียแล้ว ก็ลำบากสำหรับบุตร ภรรยา ถ้าพวกเราทำ ไม่แน่ใจว่าจะดี?

ตอบ เมื่อยังไม่แน่ใจอะไรก็อย่าเพิ่งทิ้งไป ศาสนาไม่ได้บังคับว่าทุกคนต้องสละหมด อย่างพระพุทธเจ้าทุกกระเบียด แต่เรายอมรับว่าเราไม่สามารถเหมือนพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น เราจึงพอทำตามได้ตามที่เห็นว่าเหมาะสมกับเราผู้เป็นศิษย์มีครู แต่ก็ควรระวังไว้บ้างว่า ถ้านอนใจ โดยคิดว่าเราเป็นชั้นลูกศิษย์ท่าน จะทำอย่างท่านไม่ได้ แต่เราจะทำตามกิเลสขบถนั้น อาจจะลืมนะสิกข์ถึงคุณครู คือศาสนา ผู้ทรงสอนให้คนมีความขยันหมั่นเพียรเพื่อเดินตามครูก็ได้ จึงควร ระลึกข้อนี้ไว้เสมอ จะไม่ลืมนิ้วให้กิเลสหัวเราะเอา

ถ.๘-ญ.๒ ดิฉันอยากจะออกจากครอบครัวไปปฏิบัติธรรม แต่กลัวลูกจะเสียใจ

ตอบ เรายังไปไม่ได้ก็ไม่มีใครมาทำโทษ คนเราก็ก่อนเหมือนผลไม้ เมื่อยังไม่สุกก็นั่งติดอยู่กับ ขั้วไปก่อนจนกว่าจะควรแก่กาล พอถึงคราวสุกมันก็สุกเอง พออมเต็มที่แล้วก็หล่นจากขั้วได้ฉับ ใด มนุษย์เรายังต้องรอว่าพร้อมที่จะสละได้เมื่อใดฉับนั้น ไม่ใช่ทำตามอย่างกันไปโดยที่ตนยังไม่ พร้อม แต่ก็ไม่ควรคิดเรื่องเสียใจของคนอื่นถ้าเสียใจแล้ว ควรคิดถึงเรื่องจะเสียการของตนแฝงไป เสมอ จะไม่ประมาทเพราะผู้อื่นเป็นเหตุอย่างเดียว

ถ.๙-ญ.๒ เราทำลายความสัมพันธ์หรืออุปาทานยึดถือกัน แล้วยังคงอยู่ในบ้านเดียวกันจะได้ ไหม?

ตอบ (ท่านอาจารย์ไม่ตอบ แต่ชี้แจงกับลูกศิษย์ไทย ๒ คน และพระฝรั่ง ๒ องค์ว่า ถ้า บอกว่าใช้ได้แล้ว จะกลายเป็นเปิดทางให้คนที่ออกไปแล้วกลับเข้าไปใหม่ แล้วก็หนีไม่พ้นอุปาทาน ความจริงพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่านละอุปาทานในขั้นนี้แล้ว ท่านก็ยังอาศัยขันธไปตลอดวัน นิพพาน ไม่เห็นท่านแยกจากขันธไปอยู่เสียที่ไหน)

ถ.๑๐-ญ.๒ ได้อ่านหนังสือ Forest Dhamma ธรรมะป่า แล้วรู้สึกที่ท่านอาจารย์จะเป็นคนดี แต่มาได้พบท่านอาจารย์แล้ว เห็นท่านหัวเราะได้ พูดเล่นได้ ยิ้มแย้มดี

ตอบ แสดงว่าหนังสือมันไม่ใช่คนนี่เขียนใช่ไหม หรือมันก็นั่นก็อาจเป็นไปได้ที่จะคิดว่า คนอื่นเขียนอย่างหนึ่ง หรือเจ้าของเขียนเอง แต่เขียนเวลาที่รู้สึกดี

หมายเหตุ ผู้ฟังทั้งปวงแสดงกิริยาเห็นด้วยกับการที่ ญ.๒ ตั้งข้อสังเกตเช่นนั้น

ถ.๑๑-ญ.๒ ท่านจะประชุมครั้งสุดท้ายเมื่อไรคะ?

ตอบ เย็นวันศุกร์ วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๑๗ วันที่ ๒๒ มิถุนายน ก็ต้องลากลับแต่เช้า กลับไปก็จะคิดถึงพี่น้องที่ลอนดอนเราเหมือนกัน อาจารย์ก็เป็นคนอยู่ในโลก โลกดูก็ดูได้ โลก หัวเราะก็หัวเราะได้ ไม่ใช่พระอิฐพระปูน ลอนดอนนี้หนาว อากาศหนาวขึ้น อาจารย์ไปแล้วก็คิดถึง พี่น้องทางลอนดอน ไม่น่าจะได้มาอีกเมื่อไร และก็ไม่น่าอีกเหมือนกันที่พี่น้องทางลอนดอนอาจ ไปเยี่ยมอาจารย์ทางโน้นบ้างก็ได้ พี่น้องทางเมืองไทยห้วงอาจารย์ และอาจารย์ก็ห้วงเขา เพราะ ความเกี่ยวเนื่องกันทางศาสนาที่ต้องเป็นห่วงกัน ตลอดความสุข-ทุกข์ที่มีอยู่กับเพื่อนร่วมโลก ซึ่ง ตนพอจะช่วยบรรเทาและปลดเปลื้องได้ตามกำลัง

ปิดประชุมเวลา ๒๐.๑๐ น.

วันพฤหัสบดี วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ (ค.ศ.๑๙๗๔)

เช้าวันนี้ ตอนถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ณ อัมมปทีปวิหาร กรุงลอนดอน พันเอกพิเศษ หม่อมราชวงศ์ พงศ์ดิศ ดิศกุล ผู้ช่วยทูตทหารบก สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน และ Mr.J.Brian DYAS ประธาน Mrs.Sue TUCKER กรรมการของกลุ่มพุทธศาสนิกชนของ HAMPSHIRE ประเทศอังกฤษ มานมัสการและถวายอาหาร ในโอกาสนี้ได้ถือโอกาสกราบเรียน ถวายท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน ดังต่อไปนี้

คำถาม – คำตอบ

ถ.๑–Mrs.Dyas ได้จดหมายติดต่อกับท่านปัญญาวฑฒ์ จึงได้ทราบว่าท่านอาจารย์มากกรุงลอนดอน จึงอยากจะเรียนถามว่า วิธีเจริญสติในเวลาอื่น ๆ เช่น เวลาทำงานให้มีสติ ไม่ใช่ต้องนั่งทำสมาธิ จะทำได้หรือไม่?

ตอบ การฝึกสติของนักธุรกิจทำอย่างไร จะต้องระลึกถึงอะไรบ้าง จะต้องมีความสติสัมปชัญญะ รู้ตัวอยู่ว่ากำลังทำอะไร เพราะเหตุใด สืบต่อเนื่องกันโดยไม่ปล่อยตัว นักธุรกิจก็เจริญสติได้ นักภวานาก็ควรจะทำให้ได้ในอิริยาบถต่าง ๆ ที่กำลังประกอบกิจการใด ๆ อยู่ เพราะสติกับปัญญาอยู่กับผู้เป็นเจ้าของงานนั้น ๆ ซึ่งควรจะนำมาใช้ได้ตลอดเวลา หรือใช้ได้มากกว่านักธุรกิจเสียอีก จึงไม่มีอุปสรรคในการตั้งสติทุก ๆ อิริยาบถกับงานนั้น ๆ

ถ.๒–Mrs.Wint เข้าใจว่าภวานาพุทโธ นั้นควรใช้เวลา นั่งภวานาเท่านั้น จะใช้เวลาอื่นได้หรือไม่?

ตอบ เวลาทำงานต้องใช้จิตคิดไปทางอื่นหรือเปล่า ถ้าภวานาพุทโธแต่จิตไปคิดเรื่องอื่น ๆ แม้ขณะนั่งภวานาอยู่ก็ไม่มีประโยชน์ ฉะนั้นการภวานาพุทโธก็ตาม สติอยู่กับใจ ระลึกได้ตลอดเวลา จะใช้ในเวลาใดก็ได้ ไม่ขัดข้องสำหรับผู้สนใจฝึกตน

ถ.๓–Mrs.Cherry รู้สึกว่าใจดิ้นเหมือนลิง โดดไปกึ่งโน้นกึ่งนี้ จะทำอย่างไรดี?

ตอบ ใช้วิธีภวานาลิงจับลิง คือพยายามให้จิตมานิ่งถึงคำภวานา สติเครื่องระลึกตัวตนนั้นรวดเร็วยิ่งกว่าลิง จึงสามารถเอาสติจับจิตที่เหมือนลิงได้อย่างไม่มีปัญหา

ถ.๔–Mrs.Wint มีผู้หญิงคนหนึ่งขออนุญาตจะมาหาท่านอาจารย์ เพื่อขอให้ช่วยแก้ปัญหาทางจิตใจให้เขา คือก่อนที่เขาจะมาเป็นพุทธ เขาเคยไปหาพวกอินเดียนและนับถือเทพต่าง ๆ บัดนี้เขายังรู้สึกว่าเทพของอินเดียนยังเข้ามาทำให้เขากลับ เขาเคยเป็นนักเปียโนมีชื่อเสียง บัดนี้ออกจากงานแล้ว

ตอบ เป็นเรื่องจิตหลอกเจ้าของเอง เจ้าของคิดไป ก็หลอกเจ้าของไป แล้วไปเชื่อว่าเทพของอินเดียนมาหลอก ทั้ง ๆ ที่หลอกตัวเอง มีนิทานเรื่องพระกรรมฐานที่บวชใหม่กลัวผี

อาจารย์พาไปอยู่ที่ป่าช้า บอกให้นั่งตรงนี้แล้วอาจารย์จะไปนั่งตรงโน้น ให้นั่งหลับตาภาวนาไป จนกว่าผมจะมาเรียกจึงค่อยลุก อาจารย์สั่งแล้วก็ไปนั่งที่โน้นพักหนึ่งแล้วจึงเลยไปวัด

ส่วนพระใหม่นั้นนั่งหันหน้าไปทางที่อาจารย์นั่ง แล้วก็ภาวนาต่อไปโดยไม่นึกกลัวผี เพราะเข้าใจว่าอาจารย์นั่งควบคุมผีให้ พอanaxเข้าชักนิกหาวตเรื่องผีขึ้นมา จึงค่อย ๆ ลุกแล้วเดินมาหาที่ ซึ่งอาจารย์บอกว่าจะนั่งอยู่ด้วย ครั้นเดินมาที่นั้นไม่เห็นอาจารย์ก็เกิดความกลัว และวิ่งแน่วมาวัด อาจารย์ก็พูดกับพระองค์นั้นว่า ก็ผมยังไม่ได้ไปตาม ลุกมาทำไม แล้วก็ดูเอาบ้าง นี่แสดงว่าเวลา ท่านนึกว่าอาจารย์อยู่ด้วยก็ไม่กลัว พอไม่เห็นอาจารย์อยู่ที่นั้นตามความเข้าใจก็เกิดกลัวผียิ่งขึ้น จนต้องวิ่งถึงวัดโดยไม่รออาจารย์ให้มารับตัวเลย นี่แหละคือลักษณะของจิตที่หลอกตัวเอง โดยผีไม่จำเป็นต้องมาหลอกแต่อย่างใด ฉะนั้นคำว่าเทพอินเดียเข้ามาทำให้กลัวจึงมักเป็นจิตตัวเองก่อเรื่อง หลอกตัวเองมากกว่า

ถ.๕-ม.ร.ว.วงศ์ดิศ จะฝึกกรรมฐานอย่างไรจึงจะไม่มีอันตราย?

ตอบ ปลุกต้นไม้ย้ายบ่อย ๆ ต้นไม้ไม่งอกงามฉันใด การฝึกสมาธิถ้าเปลี่ยนวิธี บ่อย ๆ มักจะไม่ได้ผล ควรจะฝึกตั้งลมและสติไว้ที่ตรงลมสัมผัสไม่มีอันตราย เพราะจิตไม่ส่งออก นอกเพื่อหาเรื่องมาหลอกหลอนตัวเอง การพิจารณาธรรมก็ดีเหมือนกัน แต่จิตต้องสนใจกับการ พิจารณาอย่าให้ส่งออกนอกกลุ่มอกทาง

ถ.๖-Mrs.Cherry ดิฉันภาวนาพุทโธและทำอย่างเดียว ถ้าหายใจเข้า พุท หายใจออก โธ จะ ดีไหม?

ตอบ ไม่ห้าม ทำให้สบายใจตามจริตที่ชอบย่อมได้ผลเหมือนกันถ้ามีสติ แต่ถ้า ขาดสติควบคุม ไม่ว่าจะภาวนาแบบไหน ก็คือแบบไม่มีสติและแบบไม่ได้ผลนั่นเอง

ถ.๗-Mr.Dyas อานาปานสติต้องเฝ้าดูลม ดูอะไร ดูว่ามีลมหายใจกับผู้เห็นลมหายใจ หรือ?

ตอบ เริ่มด้วยมีสติเฝ้าดูลมหายใจเข้าและลมหายใจออก กับผู้รู้ลมหายใจนี้ แหละ แต่ต่อไปลมหายใจกับจิตจะค่อย ๆ เชื่อมโยงเข้าหากัน แม้แต่องค์ภาวนาก็ดับไปด้วย เหลือ แต่ตัวรู้เท่านั้น และอยู่กับความรู้อย่างเดียวไม่กังวลกับสิ่งใดอีก

ท่านอาจารย์และพระภิกษุผู้รับสั่งอีกสองรูป ขึ้นไปกุฏิเวลาราว ๑๐.๓๕ น.

การอธิบายธรรม

เริ่มประชุมฟังธรรมในตอนเย็นเวลา ๑๘.๒๕ น.

ท่านอาจารย์ “คนเราเมื่อใจเคยรักชอบในเรื่องใด เมื่อพูดถึงนั้นเรื่องนั้นขึ้นมา ทำให้จิตใจมี ความรื่นเริง เพลิดเพลิน เป็นธรรมดา เช่น นักกีฬาพูดเรื่องกีฬาวันยังค่ำ ไม่ต้องกินข้าว กินน้ำ เขาก็อยู่ได้ เขาสนุกเขา นกธรรมก็เหมือนกัน พูดเรื่องธรรม พูดในวงปฏิบัติโดยเฉพาะ พูดเรื่องจิตต ภาวนานี้แล้ว ย่อมมีความเพลินไปโดยลำดับ เพลินจนลืมเวลา เวลา ก็ชั่วโม่งไม่ได้คำนึง ในขณะที่ สนทนาธรรมปฏิบัติกัน จะมีเพียง ๒ องค์ก็ตาม ๓ องค์ก็ตาม เป็นเรื่องเพลิดเพลินโดยดี

ครูอาจารย์ท่านอบรมสั่งสอนเรื่องสมาธิสมาบัติ สติปัญญา พุดกันเรื่องการละการถอด ถอนกิเลสประเภทต่าง ๆ ด้วยอำนาจของสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ไปเป็นลำดับ ๆ ยิ่งทำให้ มีความเพลิดเพลินไปตามท่าน แม้เจ้าของจะยังไม่สามารถรู้เห็นธรรมในส่วนใดไปตามท่านก็ตาม แต่ก็ทำให้มีความรื่นเริงบันเทิงในธรรมที่ท่านได้ประพฤติปฏิบัติ ได้รู้ได้เห็นและมาเล่าให้เราฟัง อย่างเพลินใจ ไม่มีวันและไม่มีเวลาอึดพอ ท่านกล่าวไว้ในธรรมว่า “รสแห่งธรรมชานะรสทั้งปวง” คำว่า ทั้งปวง นี่คือทั้งหมด ไม่ว่ารสอันใด ๆ ไม่ยิ่งไปกว่ารสธรรม รสธรรมนี้ชนะหมด ถ้าธรรม ไม่เลิศประเสริฐขนาดนั้น โลกทั้งสามก็ไม่ยอมกราบไหว้บูชาธรรม ธรรมก็ไม่จัดว่ายิ่ง ไม่สามารถ จะเป็นสรณะเป็นที่ยึด เป็นที่แน่ใจ เป็นที่ตายใจของสาธุชนทั้งหลายได้เลย

เท่าที่ชาวพุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีความเคารพเลื่อมใสในธรรม ก็เพราะธรรมเป็นของ ประเสริฐสมชื่อและเกียรติศักดิ์ของธรรมที่ระบือมาจากพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ และพระสงฆ์ สาวกมีจำนวนไม่น้อยที่เป็นสาวกของพระศาสดาแต่ละพระองค์ จนลงมาถึงพวกเรา ล้วนแล้วแต่ ท่านผู้ได้ดื่มรสแห่งธรรมด้วยใจ ด้วยพระทัยแล้วนำธรรมที่ทรงรู้ทรงเห็นและรู้เห็นนั้นมาประกาศ แก่โลก จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ไม่ใช่ท่านต้นเดวาร์สแห่งธรรมชนะรสทั้งหลาย แต่เป็นท่านผู้ได้รับรส ของธรรม ทั้งเห็นประจักษ์ในธรรมทั้งหลาย จึงได้นำความรู้ ความปรากฏนั้น ออกมาประกาศสอน โลกตามหลักความจริงที่รู้ที่เห็นมาแล้ว โดยเอาความรู้ความเห็นของตนเองออกเป็นสักขีพยานใน การประกาศธรรมสอนโลก

นี่แหละที่เราว่า “ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ” มีความลึกซึ้งขนาดไหน ไม่ใช่ธรรมอันผิวเผิน รู้ เห็นอย่างผิวเผิน และสอนโลกอย่างผิวเผิน แต่ทรงรู้ตามความจริง สอนโลกตามความจริงแห่ง ธรรมทุกชั้น ผู้ฟังจึงควรฟังด้วยความสนใจ ปฏิบัติด้วยความจริงใจ ผลที่จะได้รับจากธรรมจะเป็น ธรรมอันถึงใจเป็นขั้น ๆ ตลอดจนถอดถอนกิเลสประเภทต่าง ๆ ก็ถอดถอนได้โดยสิ้นเชิงถึงใจ รู้ ประจักษ์ใจตัวเอง ดังธรรมสอนไว้ว่า “สันติภูมิจิโก” คือ รู้เองเห็นเอง แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ต่อหน้า ก็ไม่ทูลถามให้เสียเวลา เพราะเป็นความจริงเสมอกันและรู้เห็นอย่างเดียวกัน

แต่การปฏิบัติธรรมระหว่างนักปราชญ์ทั้งหลาย ท่านระมัดระวังมาก เพราะธรรมไม่เหมือน โลก ถ้าธรรมเหมือนโลกแล้ว ธรรมก็ไม่เรียกว่าธรรม เพราะเหมือนกัน ว่า โลก คำเดียวเท่านั้นก็ พอแล้ว กลมกลืนกันไปกับทางโลก แต่นี่เพราะธรรมกับโลกไม่เหมือนกัน แม้จะอยู่ในโลกด้วยกัน ก็ไม่เป็นอันเดียวกัน เป็นแต่แทรกอยู่ด้วยกัน แต่ไม่เหมือนกัน เป็นแต่อยู่ด้วยกันเฉย ๆ เช่นอย่าง เราทั้งหลายอยู่ด้วยกัน ณ บัดนี้ พระกับฆราวาสอยู่ด้วยกัน แต่ไม่ใช่อันเดียวกัน ผู้หญิงกับผู้ชายอยู่ ด้วยกันแต่ไม่ใช่อันเดียวกัน เด็กกับผู้ใหญ่อยู่ด้วยกัน แต่ไม่ใช่อันเดียวกัน ถึงจะอยู่ด้วยกันก็เป็น คนละสัดส่วน คนละชั้นละอัน อยู่นั่นเองแหละ นี่แหละเรื่องธรรมกับเรื่องของโลก เป็นอย่างนี้

นักปราชญ์ท่านปฏิบัติจนรู้เห็นประจักษ์ใจ แล้วนำศาสนามาด้วยความสม่ำเสมอไม่แสลงหู แสลงตาของผู้นับถือพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้าและพระสาวกอรหันต์ท่านนำมาให้เราดู เรา ชมด้วยความสวยงามอย่างยิ่ง ท่านไม่ได้นำมาแบบกระเทือนฝั่ง

ในข้อนี้จะเรียนให้ท่านทั้งหลายทราบพอเป็นคติเล็กน้อย สำหรับท่านผู้กำลังประพฤติ ปฏิบัติธรรมภายในใจอยู่ และอาจมีกรุ่น ๆ หรือปริ่ม ๆ อยู่ข้างภายในใจ ในเมื่อมีโอกาสอาจจะบาย หรือประกาศโฆษณาสอนออกได้ โดยไม่มีความกระดากอายว่าใครจะตำหนิติเตียนอย่างใดบ้าง เพราะ

ความอยากดังอยากเด่นอันเป็นเรื่องของกิเลสมันผลักดัน จึงชวนาคติของปราชญ์ ที่ท่านทำตามหลักที่พระพุทธเจ้าพาดำเนินมาแสดงเป็นทัศนคติบ้าง เช่น พระอัสสชิได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งองค์ ในจำนวนปัญจวัคคีย์ทั้งห้าที่เป็นปฐมสาวกของพระพุทธเจ้า มีพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นต้น พระอัสสชิเป็นองค์ที่ห้า ท่านบรรลุธรรมแล้ว

ตอนนั้นท่านอุปติสสะ คือ พระสารีบุตรที่เป็นพระอัครสาวกข้างขวาของพระพุทธเจ้านั่นเอง แต่ก่อนที่ท่านยังไม่ได้เป็นพระสาวกท่านกำลังออกบวชในสำนักปริพาชก บำเพ็ญไปตามประเพณีของคนสมัยนั้น เวลามาเห็นพระอัสสชิที่มีความสวยงามมากด้วยกิริยามารยาท ก้าวหน้าถอยกลับ เหลือบซ้าย แลขวา เป็นผู้มีความรักปฏิกิริยาที่สำรวมน่าเคารพเลื่อมใสมาก จึงพยายามแอบด้อมตามหลังท่านไป พอพ้นจากหมู่บ้าน ก็เรียนถามสำนักที่อยู่อาศัยของอุปัชฌาย์อาจารย์ของท่าน ท่านก็พูดให้ฟังเพียงย่อ ๆ เกี่ยวกับเรื่องธรรมของศาสดาหรือครูอาจารย์ท่านสอนอย่างไร ท่านว่า “เราไม่มีความรู้อันกว้างขวาง จะแสดงให้ท่านฟังได้เพียงย่อ ๆ เท่านั้น” “เอ ธรรมดาเหตุปฏิกวา” เป็นต้น “ธรรมทั้งหลายเกิดจากเหตุ เมื่อดับก็ต้องดับเหตุก่อน” พระพุทธเจ้าท่านสอนอย่างนี้” เพียงเท่านั้นพระสารีบุตรที่เป็นปริพาชกท่านได้บรรลุพระโสดาขึ้นทันที

ส่วนพระอัสสชิผู้เป็นอาจารย์นั้น ท่านหาได้ประกาศตนไม่ว่าท่านเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง ท่านไม่ปรินิพพานเลย ส่วนพระสารีบุตรอาจทราบภูมิธรรมท่านได้ในขณะที่ได้ฟังธรรมย่อ เพราะภูมิพระโสดาปัตติผลนี้ โสดาปัตติผลนี้ สามารถจะหยั่งทราบความจริงของท่านที่มีภูมิสูงกว่าตนได้ จึงสามารถสอนธรรมประเภทอัครรรยไม่เคຍฟังให้แก่ตนจนได้บรรลุ แต่ไม่ปรากฏในตำนานว่า พระสารีบุตรท่านได้ทราบจากพระอัสสชิเล่าให้ฟังว่าท่านเป็นพระอรหันต์ เพราะพระอัสสชิไม่ได้แสดงตัวออกมาว่าท่านเป็นพระอรหันต์ นี่ข้อหนึ่งเป็นเครื่องสาธกพอหยิบยกเหตุทุน

ข้อที่สอง ก็อย่างที่นายกามนิต ซึ่งไปพบพระพุทธเจ้าในเรือนช่างหม้อ เวลาพระองค์ถามว่าจะไปไหน ก็บอกว่าจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ไหน? ก็บอกว่าจะไปโน้น อยู่เมืองสาวัตถีนั่นแหละ แต่พระพุทธเจ้าหาได้บอกไม่ว่าเราคือพระพุทธเจ้า ความที่นักปราชญ์ท่านลึกซึ้งขนาดไหนที่ท่านไม่บอก ท่านทรงทราบเหตุผลทุกอย่างแล้วว่า การบอกมีผลประการใดบ้าง มีความได้เสียประการใดบ้าง เมื่อบวกลบกันดูแล้ว การไม่บอกมีประโยชน์ดีกว่ากันอย่างไรบ้าง ท่านจึงออกทางไม่บอก เลยไม่บอกว่าเราเป็นพระพุทธเจ้า ทั้งที่นายกามนิตนั้นจะไปหาพระองค์อยู่แล้ว

พอตื่นเช้าเขาก็จากพระพุทธเจ้าไป พอตีไปเจอพระสารีบุตร พระโมคคัลลาน์ ซึ่งกำลังเดินสวนทางมา จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เรือนช่างหม้อนั้น ท่านได้ถามนายกามนิตคนนั้น เขาบอกว่าเขาจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระสาวกทั้งสองนั้นก็ถามว่า เมื่อผ่านมานั้นได้พบใครบ้าง ณ สถานที่ใดบ้าง เขาบอกว่าได้พบสมณะองค์หนึ่งอยู่ในเรือนช่างหม้อ ท่านเป็นผู้มีความรักปฏิกิริยาน่าเคารพเลื่อมใสมาก ท่านประกอบความเพียรเมื่อคืนนี้ทั้งคืน เทศนาว่าการไพเราะเพราะพริ้งเป็นที่จับใจจับใจมาก แต่เรายังไม่จุใจ ยังอยากจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าอีกจึงได้จากท่านมา

พระสารีบุตร พระโมคคัลลาน์ก็ไม่ได้บอกอย่างไรเลยว่า นายคนนี้หาทราบไม่ว่านั่นคือพระพุทธเจ้า เพราะเหตุใดถึงไม่บอก เพราะนักปราชญ์ท่านก็เป็นอย่างนี้ ถ้าจะบอกก็ควรเป็นเรื่องของพระพุทธเจ้าบอกมาเสียก่อน จำเป็นอะไรจะต้องให้นายคนนี้เขาผ่านมาทั้งคืนทั้งวัน จนกระทั่ง

มาพบกับพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะระหว่างทาง เป็นแต่พูดกันลับหลังนายคนนั้นว่า “เออ อีตาบรูษคนนั้นไม่ทราบเลยว่าตนได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ท่านก็ไม่รับสั่งว่าอย่างไร พูดง่าย ๆ ว่า เพราะฉะนั้นพวกเราจึงบอกไม่ได้” นี่นักปราชญ์ท่านถึงกันทันที ความรู้ความเข้าใจ ไม่ขัดแย้งกันเลย ไม่เหมือนคนที่มีกิเลสทั้งหลาย ซึ่งคอยแต่จะขายตัวยั่วกิเลสให้พอกพูนจิตใจ มากขึ้น ยิ่งกว่าจะพยายามถอนมัน

การปฏิบัติธรรมในวงพระศาสนา มักมีอยู่เสมอ จึงได้วิพากษ์วิจารณ์เป็นห่วงเป็นใย ทั้ง ๆ ที่ เราก็น่าจะเป็นห่วงตัวเราเองมากกว่าผู้อื่น แต่ก็อดเป็นห่วงเพื่อนฝูง ตลอดจนอุบาสก อุบาสิกา คณะศรัทธาทั้งหลายในวงกว้างออกไปโดยลำดับไม่ได้ หากมีอยู่ในรายใดรายหนึ่งที่เราสนใจขึ้นมา ในลักษณะนี้ ซึ่งไม่ใช่ทางเดินของพุทธบริษัท ไม่ใช่ทางเดินของผู้ต้องการความเป็นบัณฑิต นักปราชญ์ตามทางของพระพุทธเจ้า ย่อมจะทำความเสื่อมเสียแก่ตนและวงพระศาสนาได้เช่นกัน ผู้ปฏิบัติธรรมจึงควรสำรวมระวังไว้เป็นการดี เพราะธรรมต่างจากโลก

การปฏิบัติธรรม แม้จะมุ่งต่อมรรคผลนิพพานโดยตรง จนสามารถบรรลุผลที่เราต้องการ ได้ เช่น อรหัตผลก็ตาม ท่านมิได้ปริภากพูดว่าท่านรู้ท่านสำเร็จ เพราะเหตุใดท่านจึงไม่พูด ก็ เพราะคำว่าได้สำเร็จนั้นจะเป็นอุบายวิธีอะไรที่จะให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์บ้าง ไม่เห็นมี นอกจากจะเป็นการอวดภูมิของตนตามโลกที่เขานิยมกันเท่านั้นไม่มีอะไร ท่านจึงไม่ใช้วิธีนั้น ท่านใช้โดย วิธีการแนะนำพร่ำสอนโดยเหตุโดยผล ควรสอนในแง่หนักเบาอย่างน้อยเพียงไร ท่านก็สอนไปตาม ภูมิของผู้มาอบรมศึกษา และตามกาล สถานที่ บุคคล ตามขั้นตามภูมิที่ควรจะอบรมศึกษาได้ ท่าน ก็สั่งสอนไปตามเหตุตามผลนั้น ๆ ท่านไม่พูดท่านไม่บอกว่าท่านได้สำเร็จธรรมขั้นนั้น ๆ สิ่งนั้น ไม่ใช่ของงาม ท่านไม่ติดใจอยากพูด เพราะเป็นความไม่ราบรื่นสมภูมิของปราชญ์

ครั้งพุทธกาลท่านถือกันนัก ท่านระมัดระวังกันมากในเรื่องนี้ แม้ในสมัยปัจจุบันนี้ ถ้าเป็น ผู้ดำเนินตามทางของพระพุทธเจ้าจริง ๆ แล้ว เข้าใจว่าท่านจะไม่เดินปลีกจากร่องรอยนี้ไป นอกจากนักปราชญ์สมัยปัจจุบันนี้ ซึ่งมีจำนวนมากนับทั้งผู้เทศน์ด้วยก็ได้ ว่ากำลังปรีม ๆ อยู่เสมอ คอยจะเลยเถิดเรื่อยไป ถ้าเป็นเช่นนั้นแสดงว่าความล้นฝั่งภายในจิตใจมากไป ไม่ใช่ธรรม ถ้ารู้จริง เห็นจริงก็ให้กังวลอยู่ภายในใจของตนโดยเฉพาะอย่าให้ออกไปข้างนอก มันกระทบกระเทือน มีด ที่คม เราใส่ฝักเก็บไว้ในที่ปลอดภัยดี ทั้งเคลื่อนกลาด ไม่ว่ามีดชนิดไหน ศาสตราวุธชนิดใด เป็น ภัยทั้งแก่ตัวและผู้อื่นได้ ถ้าเก็บไว้เรียบร้อยไม่เป็นภัย นอกจากจะได้รับประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว

ผู้ปฏิบัติพูดอวดตัวว่า เราเป็นผู้สำเร็จพระโสดา พระสกิทา พระอนาคา พระอรหันต์ ไม่มี เหตุผลที่ผู้ใดจะยินดีฟัง นอกจากจะคลาญศรัทธาหลงไปโดยลำดับ ๆ แล้วเห็นกิเลสของคน ๆ นั้น อย่างเต็มใจ อย่างน่าเบื่อหน่ายเอือมระอาเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นที่น่านับถือ ฉะนั้นผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ถ้า เป็นผู้มุ่งต่อธรรมจริง ๆ ต้องมุ่งต่อเหตุผลมากกว่าจะประกาศธรรมอย่างนี้ออกมา ซึ่งไม่ใช่ทาง ของพระพุทธเจ้า เป็นทางของปลาเฝ้าประกาศให้แมลงวันมาตอม ประกาศขายปลาเฝ้าให้แก่ แมลงวันนั่นเอง เรื่องปลาเฝ้าเป็นอย่างนี้ ผ่านเข้าหูมันก็จุ่นในหู ผ่านเข้าทางจมูกมันก็จุ่นในจมูก จุ่นเข้าหัวใจ ทำไมมันถึงจุ่นอย่างนี้ ถ้าธรรมของจริงทำไมจะจุ่น

ทั้ง ๆ ที่เราต้องการธรรมของจริงนี้ด้วยกันทุกคน แต่เวลาสิ่งเหล่านั้นมาผ่านเข้าในจิตใจ มันจุ่นและเบื่อไปตาม ๆ กัน ต่างคนต่างมุ่งต่ออรรถธรรมชั้นสูง แต่ประกาศมาอย่างหาเหตุผล

ไม่ได้ นั่นคือความอัดอั้นตันใจ คือความทวิโหย เมื่อประกาศออกมามันจึงไม่น่าฟัง แม้เจ้าของจะ
ไม่รู้สึกตัวก็ตาม คนอื่นเตือนก็ควรจะรับทราบ ถ้าเป็นผู้มุ่งธรรมอยู่แล้วก็ควรจะรู้สึกตัว
แล้วพึงสำรวมระวังตนต่อไป อย่าทำตนเป็นปลาเฝ้าในวงพระศาสนา ซึ่งเป็นธรรมที่หอมหวานชวน
ให้เคารพบูชามาประจำโลกเป็นเวลานาน

วันนี้อธิบายเพียงเท่านี้ก่อน ท่านปัญญาฯ อธิบายต่อไป ถ้าพูดมากประเดี๋ยวจะลืมเสีย
บรรดาที่พูดไปแล้ว (หมายเหตุ ท่านปัญญาฯ แปลเป็นภาษาอังกฤษแล้ว ยังมีเวลาอยู่หน่อย ท่าน
อาจารย์จึงพูดต่อไปดังนี้)

นิทานสมัยปัจจุบันนี้ อาจารย์หมอ (ศจ.นพ.อวย เกตุสิงห์) เคยได้ยินไหม? พูดถึงเรื่อง
ความตรงไปตรงมา ตรงเสียจนเป็นนิทานขึ้นมา คือ

มีพระองค์หนึ่ง สมัยปัจจุบันนี้ไม่ใช่ชื่อนอะไร สมัยท่านอาจารย์มั่นเราแน่ะ มีพระไป
ฝึกบำเพ็ญธรรมกรรมฐานด้วยกันบนภูเขา ไม่ต้องบอกจังหวัดที่ไปภาวนา การภาวนานั้น พอหก
ทุ่มเที่ยงคืน ภิกษุรูปนั้นท่านพิจารณาอะไรไม่ทราบ เข้าใจว่าตนบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา
มีอสังขารเข้าไปเฝ้าองค์ท่านดั่งปลา เฝ้า ๆ ในยามมาเฝ้า ปรี๊ด ๆ ๆ พระอีก ๒ องค์อยู่บนเขาริ้วมา
หา ตายจริง เกิดเหตุอันตรายอะไรไม่ทราบ ไม่เคยคิดว่าถ้าท่านบรรลุธรรมท่านจะเป่านกหวีด จึง
นึกว่าเป็นอันตราย “โอ๊ย เป็นอะไรละ?” “ไม่เป็นไรดอก ก็ผมสำเร็จแล้วนี่” “โอ๊ยตาย สำเร็จ
อะไร?” “ก็สำเร็จอรหันต์นะซี”

พระ ๒ องค์นั้นไม่ได้พูด รู้สึกว่ากำลังใจหมดไปแล้ว นี่นะถึงว่าเป็นพระอรหันต์ก็ตาม สิ่ง
หนึ่งที่มันหนักกว่านั้นก็มีอยู่หนึ่ง

“โอโฮ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ไปแล้วเป่านกหวีด นี่มันจะขึ้นไหนนะ” สงสัยแต่ท่านไม่พูด
อะไร เพราะความครุ่นคิดต่าง ๆ แล้วท่านเลยกลับไปด้วยความอ่อนใจ

ต่อมาอีกคืนหนึ่ง ราวเที่ยงคืนเช่นเดียวกัน พระทั้งสองได้ยินเสียงนกหวีดอีก ท่านนึกว่า
“คงจะสำเร็จขึ้นไหนขึ้นมาอีกแล้ว” แต่จะไม่มาดูก็ไม่ได้ เพราะมีอยู่ด้วยกันเท่านี้ เพื่อมีอันตราย
มาจริง มันก็เป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันอยู่ดี ท่านทั้งสองก็มาหาพระองค์ที่เป่านกหวีดอีก และถาม
ท่านว่า

“เป่านกหวีดคราวนี้มันสำเร็จขึ้นไหนอีก มันไม่ปาเข้าถึงชั้นบ่าไปแล้วหรือพระอรหันต์
อะไรยังจริง” คราวนี้ท่านประกาศว่า “เมื่อคืนก่อนเข้าใจผิดว่าสำเร็จก็เป่าเรียกหมู่พวกมาบอก
ด้วยความดีใจ ครั้นคืนนี้พิจารณาแล้วพบว่าไม่สำเร็จ ก็ต้องเป่านกหวีดเพื่อจะให้เพื่อนทราบว่
จริงไม่ได้สำเร็จดอก” พระทั้งสององค์เกิดความขบขันและสลดใจในความเป็นบ้าของพระอรหันต์
นกหวีดองค์นั้น ถึงกับเล่าให้เพื่อนฝูงฟังจนกลายเป็นนิทานมานี่เอง

พระองค์นี้ยังมีเรื่องอีก คือ คราวหนึ่งนั่งภาวนา มีดวงสว่างเหมือนพระอาทิตย์โตขนาด
มะพร้าว ตกลงตรงหน้า จิตเป็นสมาธิว่าเห็นแสง ก็เดินตามแสงนั้นไป แสงนั้นเลื่อนไป ท่านก็ลุก
จากที่ตามแสงนั้นไปโดยไม่รู้สึกตัว แสงนั้นขึ้นต้นไม้ท่านก็ขึ้นตาม แสงนั้นเหาะลอยหายเจ็บบไป
จึงได้สติระลึกตัวอยู่บนต้นไม้ เลยร้องให้อยู่บนต้นไม้จนเพื่อนฝูงวิ่งมาดู และช่วยกันนำพระองค์
นั้นลงจากต้นไม้ และถามเรื่องราวต่าง ๆ จึงทราบว่าสมาธิพาเหาะลอยขึ้นต้นไม้ไปดังนี้

เมื่อ ๒ ปีที่ผ่านมา มีเณรองค์หนึ่งมาเล่าให้ฟังขณะที่อาจารย์ไปพักอยู่ที่วัดแห่งหนึ่ง เณรนี้ขึ้นมาหาพร้อมกับพระอีกองค์หนึ่ง มาเล่าเรื่องความรู้ต่าง ๆ ก็ฟังเล่าจนจบ เมื่อจบแล้วอาตมาก็บอกว่า “ เณรต้องระวังนะ จะตะครุบเงา หรือขึ้นต้นไม้ไล่ตามแสงสว่าง” อาตมาไม่เคยทราบว่าเป็นมาอย่างไร ต่อมาจึงมีผู้เล่าให้ฟังว่า เณรนี้เคยพาพระไล่ตามแสงสว่างมาแล้ว แสงสว่างพาเข้าไปในป่า เณรก็วิ่งตามและเรียกพระให้มาช่วยกันจับแสงสว่างให้ พระที่ไม่รู้ในทางนี้ก็พากันค้นหาแสงสว่างอีกทีก็ไป จนพระในที่นั่งทราบและมาตักเตือนกลับไป

ที่จริงเรื่องของจิตชนิดนี้มีไม่มากนัก มีราว ๕ เปอร์เซนต์เห็นจะได้ ถ้ามีครูอาจารย์ที่ถูกต้อง พวกนี้ที่ นิสสัยผาโศน อาตมาก็เคยเป็นมาเหมือนกัน แต่จิตไม่ส่งไปข้างนอก เรารู้ทันความสว่างพุ่งขึ้นแบบเหินเดินฟ้าตายไม่มีป้า เรารู้แล้วถอนจิตมาที่ฐานเดิมของจิต พอจิตเห็นแล้วก็ดับได้ทันที ๆ เจ้าของต้องผ่านเรื่องบ้า ๆ เช่นนี้มามาก จึงพอทราบเรื่องต่าง ๆ ของนักปฏิบัติได้พอสมควร และแก้ไขกันได้ไม่แหวกแนว หรือเหินเดินฟ้าทั้งที่ไม่มีปีก

คราวหนึ่งกำลังนั่งภาวนาอยู่ในกระโจมในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งมีปอบชุมมาก พระมันก็เข้าได้ไปภาวนาในป่าเวลาตี ๔ เห็นคนหนึ่งที่ชาวบ้านว่าเป็นปอบนั้นมา ตามันลอกแลก มันเข้ามาที่เราพักแล้วเดินแยกไปหมู่บ้านอื่น เวลาภาวนาเราไม่รู้เราอยู่ที่ไหน พอผีมาเจอเราในขณะที่นั่งสมาธิภาวนา เราหลบ ตอนนั้นกายเราก็ดรizzleลงมา รู้ตัวแล้วขบขันเหลือเกิน เรารู้ว่าจิตทำเรา แต่เราไม่ได้พูดกับใคร เราเห็นอะไรรู้สึกอะไร ต้องใช้ปัญญาพิจารณาว่าอะไรแน่ ต้องหาทางแก้ ถ้าอะไรผ่านเข้ามา หลงว่าเป็นจริงไปหมดก็จะพลาด เราต้องมีความรู้ตัวและพิจารณาอยู่เสมอ ถ้าไม่รู้ก็สอนคนไม่ได้

จิตบางนิสสัยพิสดารมาก ถ้าไม่มีครูอาจารย์ก็จะเสียหาย ถ้ามีครูอาจารย์คอยแนะให้ ผู้นั้นจะได้รับประโยชน์เร็ว ใช้ได้ดี ต้องอบรมสติปัญญาให้ทัน จิตจึงจะไม่เสียไปได้และเป็นประโยชน์กว้างขวางไม่มีประมาณ จิตและอารมณ์ของจิตรู้สึกพิสดารมาก ยากจะพรรณนาให้ถูกต้องกับความจริงที่ปรากฏนั้น ๆ แต่ถ้าเป็นนักปฏิบัติธรรมด้วยกัน มีนิสสัยคล้ายคลึงกัน รู้เห็นสิ่งต่าง ๆ เหมือนกันก็พูดกันรู้เรื่อง เช่นเดียวกับเราเรียนวิชาแขนงเดียวกันย่อมพูดกันรู้เรื่อง แม้คนอื่นจะไม่เข้าใจ”

คำถาม – คำตอบ

ถ.๑-ญ.๑ ในประเทศอังกฤษ ไม่มีอาจารย์ดี ๆ อยู่ที่นี่ จะทำอย่างไร?

ตอบ ถ้าไม่มีอาจารย์ เราก็ต้องปฏิบัติสมาธิเอาเอง และพิจารณาให้ทันและให้มาก จิตที่มึนสียชอบรู้สิ่งภายนอกเกิดขึ้นมาในขณะทำสมาธิ ถ้าปล่อยให้มันออกไปข้างนอกตัวเรา คือออกไปรู้ไปเห็นอะไร ก็อาจเข้าใจว่าเราเกิดมีหุทิพิยตาทิพยอะไรขึ้น ถ้าพิจารณาโดยอย่ารีบเชื่อเช่นนั้นทันที เราจะเข้าใจว่า อันใดจิตปรุงแต่งขึ้นมา และอันใดเป็นความจริง ทางที่ดีให้หันกลับมาพิจารณาตัวเอง ก็จะไม่เกิดประสบการณ์ที่เป็นปัญหาอะไร สำคัญที่การปฏิบัติต่อจิตของตนให้ถูกขั้นเริ่มแรกควรให้จิตอยู่กับตัว อย่าส่งออกไปข้างนอก จิตอาจเกิดนิมิตต่าง ๆ ซึ่งตามรู้ไม่ทัน จะพาให้เสียหลักได้ แต่เมื่อชำนาญแล้วก็ไม่มีปัญหาอะไร

ถ.๒-ช.๑ ถ้าได้อุปจารสมาธิแล้วเกิดอะไรขึ้น จะแก้อย่างไร?

ตอบ ควรรายงานให้ครูอาจารย์ของเราทราบ ตอนนี้อะไรยังไม่คิดจะตอบ เพราะจะไม่เกิดประโยชน์ จึงขอผ่านไป

ถ.๓-ญ.๒ ในประเทศนี้มีหนังสือเรื่อง ทุกข์ อนิจจัง อนัตตา เมื่อเราเรียนสูง ๆ ขึ้นไป ในที่สุดชักไม่เข้าใจว่าอะไรกันแน่

ตอบ การเรียนสูง รู้สูงขึ้นไปมาก ความรู้อาจเข้าชั้นอวกาศก็เป็นได้ จึงไม่เข้าใจว่าอะไรเป็นอะไร เพราะมันละเอียดมากไป ความจดจำจากการเรียนกับความจริงนั้นต่างกัน พวกเรารู้ด้วยความจดจำ พระอรหันต์ท่านรู้ด้วยความจริง จึงละ อนิจจัง ทุกข์ อนัตตา ได้ แล้วพ้นทุกข์อย่างหมดเหี่ยว อย่างเรื่องแม่กับลูกไปเที่ยวจับปลา ต่างคนก็คล่าลงไปที่โคลนหาปลา ลูกจับได้งู ไม่รู้ว่างู ชูขึ้นให้แม่ดู แม่รู้ แต่มีสติไหวทัน ร้องบอกลูกว่า “ปลาดีหายาก ให้จับไว้ให้แน่น อย่าปล่อยเลย แม่จะตามไปช่วย” ลูกก็จับคองูไว้แน่น พอแม่เดินมาถึงก็ช่วยดึงตาย แล้วจึงบอกลูกว่า “นั่นไม่ใช่ปลา เป็นงูพิษ แต่ถ้าแม่บอกเจ้าต่อนั้น เจ้าอาจกลัวและปล่อยมันไป มันก็จะกลับมากัดเอาแม่จึงต้องใช้วิธีนี้”

เรื่องนี้เป็นตัวอย่างสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม คืออ่านมากแล้ว ก็จะเริ่มต้น อตฺตา อนัตตา ไม่ยึด ไม่ถืออะไร จนไม่มีหลักจะยึด ต้องถืออัตตาไว้ ในขณะที่เราปฏิบัติธรรมเป็นขั้น ๆ เหมือนเรายึดบันไดก้าวขึ้นไปทีละขั้น ๆ พ้นขั้นใดก็ไม่ยึดถือขั้นนั้น จนกระทั่งเราขึ้นถึงห้องชั้นบนที่เราต้องการ เราก็อิงบันได ไม่ไปยึดมันไว้อีก เข้าห้องพักผ่อนให้มีความสุข ดังนั้นเรื่องอนิจจัง ทุกข์ อนัตตา นั้นเราก็อธิบายได้ในที่สุด แต่จะปล่อยเสียในตอนแรก ๆ ไม่ได้ก่อน จำต้องอาศัยกันไปเป็นขั้น ๆ ตอน ๆ ปล่อยไปเป็นขั้น ๆ ตอน ๆ จนสามารถปล่อยได้ไม่เหลือ

ถ.๔-ญ.๓ จะส่งจดหมายไปถึงท่านอาจารย์ได้ที่ไหนดี?

ตอบ ให้เจ้าหน้าที่ ส่งที่ร้านขายยา ขวลิตร ๙๖ ถนนโพศรี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เขาจะนำไปส่งได้เร็วขึ้น เพราะเขาเคยปฏิบัติรับใช้ทางวัดอยู่แล้ว

(หมายเหตุ : ต่อมาร้านนี้เลิกกิจการ จึงส่งที่ร้านส่งเสริมบริการ ๘๘-๘๙ ถนนโพศรี อำเภอเมืองอุดรธานี ๔๑๐๐๐)

ปิดประชุมเวลา ๑๙.๕๐ น.

วันศุกร์ วันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ (ค.ศ.๑๙๗๔)

นับแต่วันที่ ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน พระปัญญาวัฑโฒ (Peter John MORGAN) พระอภิเจโต (George Rodney CHERRY) เข้าพำนักใน ธัมมปทีปวิหาร ตั้งแต่วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๑๗ จนถึงวันออกเดินทางกลับประเทศไทย ในวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๑๗ พระกัมมัฏฐานทั้ง ๓ องค์ปฏิบัติตามพระวินัยเคร่งครัด เช่นเดียวกับที่ปฏิบัติอยู่ในประเทศไทย เช่น รับประทานอาหารมื้อเดียวในวันหนึ่ง ๆ และฉันในบาตร

ฆราวาสทั้งชาวอังกฤษและชาวไทยที่อยู่ในกรุงลอนดอน ต่างก็มาใส่บาตรกันอย่างปลื้มปิติ ด้วยศรัทธาทุกวัน ในเวลา ๙.๐๐ น. มีลูกศิษย์หนุ่ม ๆ ๒ คน เป็นชาวอังกฤษ คนหนึ่งเคยไปบวช

เป็นเณรที่วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ แล้วไปฝึกปฏิบัติธรรม ณ วัดป่าบ้านตาด อยู่กับท่านอาจารย์พระมหาบัวมาก่อน อีกคนหนึ่งเป็นนักศึกษาชาวอังกฤษ ซึ่งมาฝึกปฏิบัติธรรม ณ อัมมปทีปวิหารแห่งนี้อยู่ ลูกศิษย์หนุ่มทั้งสองจึงปฏิบัติพระสงฆ์ได้อย่างเรียบร้อย คล่องแคล่ว งดงาม คนไทยได้เห็นแล้วชมเชยกันมาก

เช้าวันนี้ก็เหมือนกับทุก ๆ วัน คือเมื่อฆราวาสใส่บาตรแล้วก็นั่งอยู่รอบ ๆ ห้อง ชาวอังกฤษนั่งนิ่งทำสมาธิในระหว่างพระฉันจังหัน คนไทยโดยมากเพิ่งมาพบรู้จักกันบ้าง มีกิจธุระต้องปรึกษากันในเรื่องอำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ ในตอนที่จะส่งท่านกลับประเทศไทยแต่ลำพังบ้าง ทั้งนี้เพราะ ศจ.นพ. อวย เกตุสิงห์ ศิษย์ไทยที่มาด้วยคนหนึ่งจะต้องเดินทางไปประชุมยังประเทศเยอรมันต่อไป และม.ร.ว. หญิง เสริมศรี เกษมศรี ศิษย์อีกคนหนึ่งจะต้องเดินทางไปสหรัฐอเมริกาต่อไป ดังนั้นท่านอาจารย์จึงปรารภให้คนไทยสนทนากันได้ตามอัธยาศัย

วันนี้สุภาพสตรีชาวอังกฤษคนหนึ่งมาใส่บาตรแล้วก็นั่งอยู่ข้าง ม.ร.ว.เสริมศรี ตลอดเวลาเพื่อฟังอธิบายว่าทำไมพระจึงทำอย่างนั้นอย่างนี้ และหาโอกาสที่จะเรียนถามอะไรท่านอาจารย์ด้วย

หลังจากพระสงฆ์ฉันอาหารแล้ว เช้าวันนี้ท่านอาจารย์พูดถึงวัตรปฏิบัติของพระและฆราวาสที่เป็นศรัทธาก็ดี หรือเป็นเพื่อนเก่าของพระภิกษุรูปใดก็ดี ว่าควรจะวางขอบเขตไว้ให้แนบเนียน อย่าประมาท มิฉะนั้นทางฝ่ายพระภิกษุก็คลุกคลีกับฆราวาสเกินไป ฆราวาสก็เข้ามาคลุกคลีกับพระภิกษุเกินไป ควรจะกำหนดเวลารับแขกและประเภทของกิจธุระที่ภิกษุพึงเกี่ยวข้องกับฆราวาส

เสริมศรีได้แปลเรื่องที่ท่านอาจารย์ปรารภกับพระภิกษุเป็นภาษาไทยนั้น ให้เพื่อนใหม่ชาวอังกฤษฟัง พอเขาฟังแล้วน้ำตาเขาไหลรากับร้องไห้ เขาบอกว่า “ท่านอาจารย์ตอบเขาเร็วเกินไป ตั้งแต่ตี ๔ มาแล้ว เขาสงสัยอะไร ท่านตอบเรื่อย ๆ จนแม้เรื่องยาก ๆ ที่เขาเพิ่งนึกขึ้นในระหว่างที่เดินทางโดยรถไฟจากบ้านมาอัมมปทีปวิหาร ท่านก็ตอบทันทีอีกแล้ว ความคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นมีว่า เขาเป็นคนหนึ่งที่มาฝึกสมาธิ ณ อัมมปทีปวิหารนั้น ตั้งแต่ ๑๒ ปีที่แล้วมาแล้ว เขาวิตกว่าพระภิกษุที่มาอยู่ ณ วิหารนี้มักจะติดต่อกับฆราวาสจนไม่มีขอบเขต จึงได้มีอันเป็น อยู่ไม่ยัดด้วยประการต่างๆ ใจเขานึกถามขึ้นมว่า จะมีวิธีใดที่จะให้ทั้งพระภิกษุและฆราวาสต่างวางขอบเขตการพบปะสังสรรค์กัน ให้เป็นทางป้องกันมิให้พระต้องสึกออกไป บัดนี้ยังไม่มีภิกษุอยู่ประจำ ณ อัมมปทีปวิหารเลย ทั้ง ๆ ที่วิหารนี้มีพร้อมทั้งกุฏิและทุนทรัพย์ที่จะบำรุงพระสงฆ์ได้

ครั้นถึงตอนที่ท่านอาจารย์เปิดโอกาสให้ฆราวาสถามปัญหาส่วนตัวได้ สุภาพสตรีอังกฤษผู้นี้จึงขอให้เสริมศรีแปลถวาย

ถ.๑-ญ.๑ เมื่อเวลาตี ๔ ของเช้าวันนี้ เขาอยู่ที่บ้าน ได้ยินเสียงท่านอาจารย์พูดด้วย เขาไม่รู้คำพูด เขาลุกขึ้นดูก็ไม่เห็นใคร ต่อมาเขาคิดถามท่านแล้วมานั่งดูกระจก แต่ไม่เห็นตัวเอง กลับได้ความรู้สึกเหมือนท่านอาจารย์ตอบเขาเป็นความว่า ไม่ควรคิดเรื่องนี้ ไม่ควรคิดเรื่องนี้ แล้วทุกสิ่งจะเรียบร้อยเอง และเมื่อนั่งในรถไฟเขาก็คิดคำถามขึ้น ซึ่งเมื่อตะกี้นี้เสริมศรีได้แปลคำปรารภของท่านอาจารย์ให้ฟังแล้ว เขาน้ำตาไหลพราก รู้สึกว่าท่านอาจารย์ตอบเขาเร็วมาก

ตอบ น้ำตานันออกได้ในกรณีต่าง ๆ เช่น โดนควั่นไฟ ดีใจ เสียใจ สำคัญที่น่าใจ

ถ.๒-ญ.๑ เมื่อคำวานนี้ ตอนแรกท่านอาจารย์เทศน์อย่างเอาจริงเอาจัง เขาก็รู้สึกจริงจังมาก เขายินดีที่ได้เรียนรู้เรื่องสำคัญ ตั้งใจรับปฏิบัติ ต่อมาท่านอาจารย์เล่าเรื่องตลก คลายความตึงเครียดลง เขาก็ค่อยๆ คลายความตึงเครียดลง เลยรู้สึกว่าท่านอาจารย์กำลังยกเรื่องตลกนั้นขึ้นมาเตือนเขา เขาเลยรู้สึกสบายใจขึ้นว่า ท่านอาจารย์สนใจและเมตตาช่วยระงับจิตของเขา

ตอบ (ท่านอาจารย์นี้ มิได้ตอบเขาตอนนี้ แต่บอกเสริมศรีตอนหลังว่า ท่านเจตนาทำเพื่อผลอันนี้จริง ๆ)

ถ.๓-ญ.๒ ได้ทำอานาปานสติ เวลาลมออกก็รู้ เข้าก็รู้ ได้พบว่าจิตสงบไม่ได้ มันรู้สึกคล้าย ๆ จะเข้าประตูแล้วไม่เข้า

ตอบ ถ้าตามลมเข้า ตามลมออก ก็ทำให้ผลเป็นเช่นนั้น ควรจะกำหนดจุดที่รู้สึกชัดที่สุดแห่งเดียวว่าลมเข้าหรือออกก็ผ่านจุดนั้น ทำเช่นนี้จะไม่รู้สึกเหมือนจะเข้าประตู จะออกประตูอย่างทีวานั้น

ถ.๔-ญ.๓ จิตของดิฉันกับ ญ.๑เหมือนกัน คือเป็นห่วงเป็นใยคนอื่น ยากที่จะจับจิตของตนเองให้อยู่ที่เดียว จะให้สงบจะควรแก้ไขอย่างไร?

ตอบ เวลาที่จิตออกไปที่อื่น เวลาเจ้าของรู้เช่นนั้นมันก็ดับ แล้วจิตก็ตั้งขึ้นใหม่อีก พอจะออกไปอีกเรารู้ มันก็ดับ เราก็กดมันเข้าที่ทำงานตามที่เรากำหนดไว้ ทำบ่อย ๆ เข้ามันก็ยอมอยู่ที่และสงบได้

ปิดประชุมรอบเช้า เวลา ๑๐.๓๐ น.

การอธิบายธรรม

เริ่มประชุมฟังธรรมในตอนเย็นเวลา ๑๘.๔๐ น.

ตอนแรกท่านอาจารย์สนทนากับคนไทยที่มา ถึงพวกเขาเกี่ยวกับศาสนา เช่น นำรูปพระอาจารย์ต่าง ๆ ไปทำจำหน่ายกัน แล้วท่านจึงเริ่มอธิบายธรรมเพื่อให้ท่านปัญญาฯ แปลให้พุทธศาสนิกชนชาวอังกฤษฟังต่อไป ดังต่อไปนี้

ท่านอาจารย์ “เมื่อคืนนี้ได้พูดกันถึงเรื่องการทำลายพระศาสนา โดยมีเจตนาหรือไม่ก็ตาม สิ่งที่เกิดขึ้นคือผลพลอยได้คือผลดีไป แต่เป็นของที่เป็นกันมาแล้ว เกิดจากของจริงของปลอม ของแท้ ของเทียม ข้างนอก ข้างใน นี้แหละ

ที่จริงมันก็เกิดขึ้นภายในใจดวงเดียวกัน ความปลอมนี้มีอยู่มากในใจของเราแต่ละท่าน ๆ รวมทั้งผู้แสดงอยู่ ณ บัดนี้ด้วย ที่เคยเป็นมาและเคยทราบเรื่องของตน เนื่องจากการสำเนียงอบรม หรือการศึกษาภาวะความเป็นของจิตเสมอมานี้ จึงพอทราบได้ว่าสิ่งใดปลอม สิ่งใดจริง

ส่วนมากมีแต่ของปลอม ๆ ทั้งนั้น ประหนึ่งให้เราหลงไปตาม โดยไม่รู้ตัวเลยว่าสิ่งนั้นเป็นของจอมปลอม แต่เข้าใจว่าเป็นของจริงล้วน ๆ จึงเชื่อตาม โดยไม่มีปฏิกิริยาอะไรเป็นเครื่องต้านทานหรือพิสูจน์ความคิดประเภทนั้น ๆ บ้างเลย เช่น เรานั่งภาวนาในขณะ ๓ วินาทีแรก รู้สึกว่าจะจริง เราจะกำหนด พุทโธ ๆ ก็รู้สึกว่าเป็นพุทโธจริง ๆ พอ ๔ วินาที ๕ วินาทีหลังไปจนกระทั่งถึง ๑ นาที ของปลอมทั้งหลายเริ่มหล่นไล่หนีขึ้นจากจิตเรื่อย ออกลูกออกเต้าออกหลานออกเหลน แดกแขนงแผ่กระจายออกไปมีแต่ของปลอม คำว่าพุทโธ เลยไม่ทราบหายไปไหน เหลือ

แต่เรื่องอารมณ์ที่เคยคิดเคยปรุง เคยหลอกลวงตนเองมาแล้วนั้นแหละ เป็นเครื่องจูดลากเอาไป โดยไม่รู้รู้สึกตัว แล้วคล้อยตามไปด้วย เคลิ้มตามเขาไปด้วย เพลินไปอย่างสด ๆ ร้อน ๆ เพลินไปกับเจ้าของปลอมนั้น ๆ

พุทโธก็หาย อานาปานสติก็เจียบ ทั้ง ๆ ที่หายใจอยู่ แต่ก็เจียบ ๆ ในความจดจ่อ เจียบในทางกำหนดจดจ่อด้วยความตั้งใจด้วยความมีสติตั้ง เลยหายเจียบไปตาม ๆ กัน พอระลึกขึ้นมาได้ก็ว่า เรากวามากินานพอสมควร ไม่เห็นปรากฏผลอย่างไรรื่นบ้างเลย มันเป็นเพราะเหตุไร ความคิดขึ้นมาเช่นนี้รู้สึกว่าถูกต้อง แต่แล้วกลับผิดไปอีก คือที่คิดขึ้นมาอย่างนั้นเหมือนว่าจะเห็นโทษของตัว แต่ไม่ได้คิดว่าก็เราไม่ได้ภาวนาเพื่อให้ได้ผลอย่างนี้นี่นา เรากวามาให้ได้ผลแบบอะไรไม่ทราบต่างหาก เป็นความสะอึกใจว่าน่าจะได้อะไร ครั้นแล้วกลับเป็นอย่างนั้นอีก ว่าเรานั่งนานแล้ว เอ้า พักเสียหน่อยเถอะ ตื่นขึ้นมาแล้วจะเอาใหญ่ละคราวนี้ แต่มันไม่หลับสักหน่อยนี่นะ ไม่หลับสักงีบ

พอหลับแล้วมันไปใหญ่เลยจนกระทั่งตะวันโผล่ขึ้นฟ้า ตื่นขึ้นมา โอ แล้วกัน วันหลังเอาใหม่ มันก็โกหกเรื่อย ๆ วันหลังก็เริ่มเอา ๓ วินาทีแรกอีก ๔ วินาทีหลัง ๆ ไปก็เหลวไปเรื่อย ๆ นี่คือพวกจอมปลอม นอกจากนี้นี่ยังทำลายตนเองว่า นี่เรากวามากินานแล้ว ก็ไม่เห็นได้ความดี ความดีอะไร เราจะภาวนาไปหาอะไร เราเป็นคนอาภัพวาสนา มีบุญน้อยวาสนาน้อย ไม่สมควรแก่บรรพการกรรมของพระพุทธเจ้ามากกว่า ทำไปก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร เสียเวลาไปเปล่า ๆ หยุดเสียดีกว่า โดยไม่ได้คำนึงเลยว่าหยุดไปนั้นจะดีกว่าจริง ๆ หรือ หยุดภาวนาดีจริงหรือ ถ้าดีจริงคนทั้งโลกที่ไม่ได้ภาวนาเลยก็น่าจะดีกันทั้งโลกไปนานแล้ว ถ้าเราย้อนคิดอีกว่า หยุดแล้วจะดีกว่าภาวนาได้อย่างไร เราทำอยู่แล้วยังไม่ได้เรื่อง ถ้าเราหยุดแล้วมันจะดีกว่าที่ตรงไหน มันไม่ได้เรื่องมาจากไหน? ก็จากเรานั้นเอง มันต้มเราเรื่อย ๆ ปลอมนอก ปลอมในจิตอยู่โดยดี

ปลอมอะไรก็ตาม สำคัญที่ปลอมในตัวเอง หลอกตัวเองนี่เป็นสำคัญมาก ควรจะได้พิจารณา พิจารณากัน เราทุก ๆ ท่านได้โดนต้มโดนตุ๋น โดนหลอกลวงมาพอแล้ว หัวใจเจ้าของหลอกลวงเจ้าของนั้นแล โดยไม่ทราบว่าเป็นเจ้าของหลอกลวงเจ้าของ ที่ยกขึ้นมาเล็กน้อยนี้ก็พอจะทราบได้ว่าถูกฝ่ายต่ำหลอกลวงเราไปมากน้อยเพียงไร เราอยากจะทราบ ว่า ๓-๔ วินาทีแรกมันดี แต่ ๓-๔ วินาทีหลังมันไม่ดี ก็ตั้งสติเข้าอีก ชับเข้าไปอีกเรื่อย ๆ ต่อมามันก็ทราบขณะที่จิตจะแสดงอะไรออกมาเป็นฝ่ายไม่ดี ฝ่ายผิดจากเจตนาความมุ่งหมายของเรา เราจะเริ่มทราบ เริ่มทราบก็เริ่มตั้งสติ ตั้งจิตใหม่ ทราบเข้าไปเรื่อย ๆ ต่อไปก็ทราบเรื่อย ๆ เราถึงจะทราบความเหลวไหลและทราบความไม่เป็นผลของจิตตามความต้องการของเรา ว่าไม่เป็นผลเพราะเหตุนี้เอง

พอได้ตั้งใจกันเอาจริงเอาจังอย่างนั้น พวกปลอมมันก็ยอมเหมือนกันนะ คือพวกนี้คอยพยายามเอาตอนเวลาเราเผลอ ถ้าเราตั้งหน้าตั้งตาตั้งทางเขาก็หมอบ แต่คำว่าหมอบนี่ย่าเข้าใจว่า เขาหมอบนอนเหมือนเรานะ เขาหมอบจ้อง พอจะทำเราได้ทีไร เขาก็ทำทันที ตะครุบเราไว้มากกว่าแมวตะครุบหนูเสียอีก แล้วก็หายเจียบ เขาคอยดบต้อยทุบตีเวลาเราเผลอ ถ้าไม่เผลอเขาก็ไม่ทำตอนที่เรารู้ตัวว่าเราไม่เผลอนั้นแหละเป็นเวลาที่เขาได้ใจ นั่นแหละถูกต้มกันอยู่เรื่อย ๆ คงจะมีกันทุกราย อาจารย์ผู้แสดงอยู่เวลานี้ก็เคยเป็นมาแล้ว เพราะฉะนั้นจึงต้องหาวิธีการหาสถานที่สำคัญ ๆ เพื่อตัดส้นตานเจ้าของ ช่วยทำความเพียร อีกหลายด้านหลายทาง ตามที่ได้เขียนมาแล้วใน

ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น หรือในปฏิปทาพระกัมมัฏฐานสายท่านอาจารย์มั่น หรือในที่เรียกว่า “Forest Dhamma ธรรมะป่า”

แต่พระไม่เหมือนฆราวาส ไปอยู่ที่ไหนก็สะดวกสบาย สถานที่ที่จะบำเพ็ญก็สะดวกสบาย เพราะมีหน้าที่อันเดียว เช่น ที่เข้าไปอยู่ตามป่าตามเขา สถานที่ที่นั่นมีจริง ๆ เรื่องสัตว์ร้ายต่างๆ เช่น เสือ หมี งู เป็นต้น เวลาไปอยู่ในสถานที่เช่นนั้นความรู้สึกของเราจะเปลี่ยนแปลง เช่น ความขี้เกียจในการประกอบความเพียรนี้ก็ลดลงไปเป็นลำดับ ความขี้เกียจมีน้อย พอเข้าไปถึงตาจนจริง ๆ ความขี้เกียจหายไปหมด ไม่ทราบว่ามันหายไปไหน เหลือแต่ความจนตรอกจนมุม สติมาเองที่เดียว เวลาตั้งหน้าตั้งตาบำเพ็ญความพากเพียร เหนื่อยมันมาจากไหน เหนื่อยมาเพราะความกลัวตายบังคับมันออกมา ตอนนั้นสติดี ดีไม่ดี เสื่อมันกระหึ่ม ๆ อยู่ข้าง ๆ ทางจงกรมด้วยซ้ำ นี่เคยโดนมาแล้ว ไม่ใช่ว่าเคยเฉย ๆ เคยโดนมาไม่รู้กี่ครั้ง เสือกระหึ่มอยู่ข้างที่ อยู่ไม่ใช่เสือธรรมดาเสียด้วย แต่เป็นเสือใหญ่ เสือโคร่ง ขณะนั้นปรากฏว่าผมบนศีรษะปลิวขึ้นไปบนเมฆเสียหมด ไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร ตัวสั่นทั้งที่ไม่หนาว

แต่จิตไม่ยอมถอย หมุนตัวลงไปนี่ (ท่านชี้ที่หัวใจ) จะเป็นจะตายเวลานี้เราได้มอบถวาย พระพุทธเจ้าแล้ว เวลานี้มีพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เท่านั้น ที่จะรักษาจิตใจของเราไว้ได้ หากว่าจะถึงกาลจริง ๆ แล้ว จิตของเราจะไม่เผอเรอ เราได้มอบจิตของเราไว้ที่พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ทุกประการแล้ว จะไปเวลาใดเราก็อพร้อมแล้วที่จะไป อยู่ก็ขอให้สติตั้ง อย่าให้เสียท่าเสียที อะไรจะมาเอาไปกินก็มาเถิด แต่เราจะไม่ปล่อยวางเรื่องพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ จิตมอบเลย พอจิตมอบกับพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์แล้ว หมดอาลัย เรื่องอาลัยตายอยากในชีวิตจิตใจไม่มี ความรักความสงวนในร่างกายนี้หมดไปเลย เหลือแต่จิตที่แน่วแน่ต่อ อรรถต่อธรรม ความกลัวหายหมดในขณะนั้น ความกลัวไม่มีเหลือเลย จิตรวมตั้งลงสู่พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ภายในใจหมด ไม่ปรากฏอะไรมารบกวนอีกเลยขณะนั้น

เมื่อจิตตั้งลงแล้ว เป็นพลังเต็มที่แล้ว ความกลัวหายหมด หลังจากนั้นไม่ว่าเสือจะร้อง กระหึ่ม ๆ ขอให้เสือเดินมาเถิด เดินมาตรงหน้าเรา เราสามารถจะเดินเข้าไปลูบคลำหลังเสือได้อย่างสบายด้วยความเมตตาสงสาร ด้วยความเป็นมิตรอันเดียวกัน ด้วยความสนิทสนมกันว่าเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ในความรู้สึกนั้นไม่ได้คิดแค้นตึงหนึ่งว่าเสือมันเป็นอันตราย และจะทำอันตรายแก่ตนได้ในขณะเข้าไปลูบคลำหลังเขา เช่นนี้เป็นต้น มีแต่ความสนิทสนม ความอ่อนโยน ด้วยเมตตาต่อเขาอย่างเดียวความกลัวจึงหาย

อุบายวิธีที่เราจะฝึกฝนธรรมานจิตมีหลายด้านหลายทาง พอเราได้หลักดี ได้สิ่งเป็นเครื่องระลึกในเวลานี้แล้ว เวลาต่อไปเรานำหลักนี้แหละไปประพฤติปฏิบัติ ไปอยู่ในสถานที่เช่นไร เวลาจนตรอกจนมุม เรื่องที่เราเคยทำและเคยได้ผลมาแล้วจะวิ่งเข้าถึงกันทันที

การเผชิญอันตราย หรือเผชิญกับเหตุการณ์แต่ละครั้ง ถ้าเป็นนักต่อสู้แล้ว จะต้องได้คติอันสำคัญ ๆ กับเหตุการณ์นั้น ๆ ทุกครั้งไป นอกจากจะไปแหล่ไปแหล่ไปนั้น เอาแน่ไม่ได้ เดียวเป็นบ้าไปเพราะจิตไม่แน่อน ไม่วางลงเป็นหลักเป็นเกณฑ์ จะมอบกับสิ่งใดก็ไม่ยอมมอบ ลังเลสงสัย อาจเป็นบ้าก็ได้ ถ้าจิตได้มอบลงไปจริง ๆ แล้ว ไม่มีอะไรที่จะมีอำนาจเหนือจิตกับธรรมที่เข้าสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไปได้ และแน่ใจด้วยว่าในเวลานั้นไม่มีอะไรที่จะ

สามารถทำอันตรายเราได้เลย ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เสือหรืออะไร ที่จะทำอันตรายเราได้ในโลกนี้ ไม่ได้กลัวอะไรทั้งสิ้นในบรรดาลิงที่เคยเป็นภัยและเคยกลัวมาแล้ว ฉะนั้นจิตกับธรรมเมื่อได้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว จึงมีอำนาจมากเหนือสิ่งใด ๆ ในโลก เพราะเหตุนี้ธรรมจึงเหนือโลกทั้งสาม

อำนาจของจิต รู้สึกว่าเหนืออะไรทั้งหมดในโลกนี้ นี่เป็นอุบายวิธีฝึกปรือจิต จอมปลอมของตน อันเกี่ยวกับที่มันเคยจอมปลอมอยู่ในจิต ถ้าอยู่ตามลำพัง ไม่เข้าไปในสถานที่จนตรอกจนมุม มันก็ขี้ขลาดกลัวหมด พอเข้าไปที่จนตรอกจนมุม เราก็ขี้ขลาดเหมือนกัน แต่ส่วนมากมีแต่มันขี้ขลาด เราไม่ได้ขี้ขลาด ถ้าเราได้ขี้ขลาดสักคนหนึ่ง ก็คุยกันจนปากเปื่อย คุยตั้งปีกก็ไม่จบ จนกระทั่งตายก็ไม่จบ เวลามันขี้ขลาดจนเราจับ เราไม่เคยพูดเลย มนุษย์เรานี้ก็อวดเก่งเกินไปนะ มันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ คือ เวลาธรรมเข้าถึงใจเพราะการทรมานเช่นนั้น เราจึงพูดได้อย่างเต็มปาก เพราะความรู้เห็นอย่างถึงใจในขณะนั้นที่เราได้ฝึกฝนอบรมเต็มที่ เราได้มอบชีวิตจิตใจกับอรรถกับธรรม กับเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเต็มใจแล้ว ผลมันถึงใจจริง ๆ ชะนะก็ชะอย่างเห็นได้ชัดเจน ผลแห่งความชนะเป็นอย่างไบบ้าง ก็แสดงความอัศจรรย์อย่างถึงใจเหมือนกัน เหตุใดจะลืมนได้ ลืมไม่ได้จนกระทั่งวันตาย

วันนี้อธิบายเพียงเท่านี้ก่อน ต่อไปมีอะไรค่อยพูดกัน”

(ยุติในตอนหนึ่ง)

(หลังจากแปลแล้ว เมื่อที่ประชุมหนึ่งเงียบสงบ ไม่มีผู้ใดตั้งคำถามอันใด ท่านอาจารย์จึงได้อธิบายธรรมต่อไปดังนี้

“จิต ถ้ายังไม่เห็นอะไรจากตัวเองในเวลาจำเป็นแล้ว ก็ยังไม่เห็นความสำคัญของตัว ก็จะหวังพึ่งผู้อื่นไปเรื่อย ๆ ในธรรมที่ท่านว่า “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ” คือ ตนเป็นที่พึ่งของตน ก็ยังไม่สนิทใจ ต่อเมื่อได้ไปเจอเหตุการณ์ที่สามารถแก้ไขได้โดยลำพังเราเอง จนเหตุการณ์นั้นลุล่วงไปได้ด้วยความมีชัย เราจึงจะเชื่อในธรรมบทที่ว่า “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ” อย่างฝังใจจริง ๆ

จิตที่ได้รู้ได้เห็นความจริงในขณะที่จนตรอก เช่น ทุกขเวทนาครอบงำในขณะที่เราเป็นไข้ หรือนั่งนาน หรือไปเจอเหตุการณ์อะไรก็ตาม เป็นสิ่งรุนแรงอาจถึงกับชีวิตก็ได้ ถ้าเป็นนักต่อสู้จริง ๆ จิตหมุนรอบตัว ไม่คิดเพื่อหวังอะไรจากสิ่งภายนอกแล้ว นั้นละจิตจะได้เห็นความสำคัญของตนแต่ละครั้ง ๆ เป็นสิ่งที่อัศจรรย์มาก ถ้าได้เคยผ่านสิ่งเหล่านั้นมาแล้ว ย่อมไม่มีความวิตกวิจารณ์ถึงความ เป็นอยู่ ความตายไป ทุกขเวทนาจะเกิดขึ้นด้วยอาการใดบ้าง หรือเกิดด้วยวิธีใดบ้าง เราจะต่อสู้กับทุกขเวทนาได้หรือไม่ หรือตายแล้วเราจะไปเกิดที่ไหน ความกลัวว่าเราจะเสียชาติเสียที่เมื่อทุกขเวทนาครอบงำจิตใจ จิตถึงกับไม่ได้สติประคองใจเราเป็นอย่างไร เรื่องทำนองนี้จะไม่มีในจิตเลย คือเวลาถึงความจำเป็นอย่างนั้น จิตและสติจะวิ่งเข้าหากันทันทีเพื่อเข้าสู่แนวรบ ว่าอย่างนั้นเถอะ เพราะมันเคยรบมาแล้วเคยชนะมาแล้ว

พอจนแจ่มแจ้ง ๆ สติกับปัญญาจะวิ่งเข้าหากัน เมื่อมีเหตุการณ์อย่างนี้ สติปัญญาจะวิ่งเข้าประสานกัน จะไม่ยอมหนี ไม่ยอมถอย แต่จะหมุนตัวเข้าสู่เหตุการณ์ทันที ในเรื่องนี้เป็นกับตายนั้น ไม่ยอมเป็นทาส นอกจากจะให้ความรู้ความจริงในเหตุการณ์ที่กำลังปรากฏอยู่กับจิตนี้เท่านั้น เพราะความเชื่อธรรม เชื่อตัวเอง เชื่อธรรมตรงนี้และเชื่อตรงไหน ดำรับตำราท่านได้พูดไว้โดยถูกต้อง

แต่ความจริงคือธรรมภายในใจยังไม่ปรากฏก็ไม่มีอะไรเป็นเครื่องยืนยัน เป็นสักขีพยาน ให้เป็นความมั่นใจขึ้นมาได้ พอใจกับเหตุการณ์ได้ประสบกันเข้า และได้รู้ได้เห็นกันอย่างถนัดชัดเจนแล้ว กับธรรมที่ท่านแสดงไว้ในตำรับตำรา ก็ไม่มีอะไรขัดกัน

นักปราชญ์ทั้งหลายเวลาท่านทำเป็นจริง ๆ ท่านจึงไม่ค่อยจะชอบอยู่ในที่เกื่อนกล่น วุ่นวาย ท่านชอบหาที่เหมาะสมของท่าน ให้สมกับที่ท่านเคยได้เหตุได้ผลอย่างนั้นมาในสถานที่เปลี่ยว ๆ หรือสถานที่โดดเดี่ยวเปลี่ยวกายเปลี่ยวใจ

พวกเราไม่เป็นอย่างนั้น พอเริ่มไม่สบายละก็ “โธ่ ลุกอยู่ที่ไหน? หลานอยู่ที่ไหน นี่ลูกไม่ดูแล หลานไม่เหลียวแล หนีไปไหนกัน ญาติมิตรหายไปในหมด อะไร ๆ ก็ไม่ดีไปหมด ทอดอาลัยกับเราไปหมด ใครก็รังเกียจเรา ไม่มีใครเห็นอกเห็นใจเรา ทุกข์จะเป็นจะตายก็ไม่มีใครเหลียวแล” จิตก็ยุ่งกันไปใหญ่ หาหลักยึดเพื่อลดหย่อนผ่อนคลายด้วยตัวเองไม่ได้เลย “ผัวแต่ก่อนที่อยู่ด้วยกันก็ดี เวลาเราจะตายเข้าจริง ๆ ไม่เห็นมามองหน้าบ้างเลย ผัวก็ไม่ดี ลูกก็ไม่ดี หลานก็ไม่ดี ไม่ดีไปหมด” เพราะความไม่ดีภายในใจจึงเอาความสกปรกภายในใจไปเที่ยวสาธไปข้างนอกให้สกปรกไปหมด

เพราะน้ำสกปรกภายในใจคือความกลัวตาย ความไม่เป็นท่าของตัวเรานี่แหละ เที่ยวสาธคนอื่นให้พลอยไม่สบายไปด้วย นี่คือการไม่มีอะไรเป็นหลักใจ คำว่า “อุตตา หิ อุตตโน นาโถ” ไม่คำนึง มีแต่หวังพึ่งผู้อื่นอย่างเดียว เกิดมาเราก็จึงผู้อื่นมานานแล้ว ใครเกิดมาก็ต้องเคยพึ่งผู้อื่นมาก่อนทั้งนั้น พึ่งพ่อพึ่งแม่ พึ่งพี่เลี้ยงใครต่อใคร พึ่งครูพึ่งอาจารย์เรื่อยมา แล้วสุดท้ายเรายังจะพึ่งคนอื่นอีกจนกระทั่งถึงวันตาย ไม่คำนึงว่าจะพึ่งตนเองแม้แต่นิดหนึ่ง เรื่องมันจึงลำบาก และลำบากไปกระทั่งวันตาย ตั้งหลักตั้งฐานภายในใจไม่ได้เลย

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้พึ่งตนเอง “อุตตา หิ อุตตโน นาโถ” พึ่งคนอื่นก็พึ่งมาพอสมควรแล้ว เอาผลประโยชน์จากคนอื่นมาพอเป็นพลังสำหรับตน เพื่อทำความพึ่งตนเองในวาระต่อไป นั่นเป็นหลักสำคัญที่ชาวพุทธควรคำนึงเสมอ กิจการอะไรพ่อแม่ก็สอน ครูอาจารย์ก็สอน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ท่านก็สอน ควรเอาวิธีการจากความรู้ความเข้าใจที่เราได้เล่าเรียนศึกษามาประกอบกันเป็นองค์ความเพียรเพื่อช่วยตนเองได้ เมื่อเราเห็นความสำคัญในตัวเองแล้ว อย่างอื่นไม่สำคัญ มันปล่อยไปหมดนั่นแหละ จิตของผู้ได้รับการอบรม เวลาเข้าตาจนจริง ๆ แล้วมันจะสลัดหมด จะเป็นญาติมิตรเพื่อนฝูง ใครต่อใครก็ตาม ไม่อยากให้มายุ่งเลย เราจะทำหน้าที่เฉพาะนี้เท่านั้น ให้จิตหมั่นตัวลงไปเลย เพราะไม่มีอาลัยอาวรณ์อะไรในโลกนี้

ดินน้ำลมไฟเราก็จึงพิจารณาได้ชัดเจนแล้ว มันเป็นดินเป็นน้ำเป็นลมเป็นไฟ แม้แต่ผสมกันอยู่มันก็มีส่วนผสมของดินน้ำลมไฟนั่นเอง เราให้ชื่อมันว่า เป็นกาย เป็นเรา เป็นของเรา ว่ามันเป็นนั่น เป็นนี่ ไม่มีสิ้นสุด แต่ธรรมชาติมันไม่ได้เป็น ถึงคราวมันจะตายมันก็ไม่เป็น มันจะตายทำเดียว มันจะแตกทำเดียว สติปัญญาที่เราได้เคยอบรมมา แยกธาตุแยกชั้นธวัอย่างชัดเจน ทุกสิ่งทุกอย่างพิจารณาลงในความจริงหมดแล้ว จิตก็จริง ธาตุก็จริง เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หรืออะไรก็จริง จริงทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีเรื่องยุ่ง ผ่านไปได้สบาย ๆ เป็น สุขโต ไปอย่างดี ไม่มีเรื่องราวยุ่งเหยิงวุ่นวาย ไม่ก่อความทุกข์ลำบากให้ตนและผู้อื่น สนุสนุสนสบาย ตายแล้วไม่ต้อง

กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา ไปนิมนต์พระมาอยู่ไป ว่าอย่างนั้นแหละ ขรัวตาบว วัดป่าบ้านตาด พุดอย่างนี้พุดอย่างแน่ใจ

ตัดสินใจนะ เราเคยพุดเสมอ เคยเทศน์สอนญาติสอนโยม นี่เราสร้างตนอบรมตนมา เราบวชมาก็พรรษาแล้ว เราก็อ้างสร้างแต่ กุสลา ธมฺมา พยายามสร้างกุศล ใครอยากได้ กุสลา ธมฺมา ให้สร้างเอา เวลาตายไปแล้ว ผู้ยังอยู่ไปเที่ยวกว้านเอาพระมาให้บุญ กุสลา ธมฺมา ไล่พระเข้าตามป่าตามรูงกันไปหมด เราไม่อยากให้เป็นอย่างนั้น ได้ กุสลา ความฉลาดใส่ในจิตใจ กุสลา แปลว่าความฉลาดนี้ จงหาเอาให้พอ อุบายที่จะทำความสุขความสบายแก่ตน ให้พยายามทำกันเสียแต่บัดนี้ เวลาตายแล้วไปนิมนต์พระมา กุสลา ธมฺมา ให้พระท่านมาอยู่ไปด้วย ไม่ดี ผิดความประสงค์ของศาสนาที่สั่งสอนคนให้ฉลาด หาความดีใส่ตนแต่เวลาที่ยังไม่ตาย เมื่อถึงกาลแล้วเป็นสุโคต ไปเลยอย่างหายห่วง ถึงตอนสุดท้ายแล้ว เวลาเราตาย คือ เวลาหลวงตาบวตาย อย่าไปนิมนต์พระมาทำให้ยุ่งไปด้วยนะ หลวงตาบว กุสลา ธมฺมา ตั้งแต่วันปฏิบัติมาจนกระทั่งปานนี้ ถ้ายังจะเฝ้าอยู่อย่างสันต่าแล้วก็ให้ตาย ลมจมไปแต่หลวงตาบวคนเดียว อย่าให้คนอื่นมาโง่ไปด้วยอีกเลย พุดตรง ๆ อย่างนี้แหละ พุดกับลูกศิษย์ลูกหา และเป็นความจริงอย่างนั้นด้วย เราไม่เคยวิตกวิจารณ์อะไร ถึงเวลาปล่อยแล้วก็ปล่อยอย่างสนุก ตายอย่างสบายหายห่วงไปเลย

โลกทั้งหลายกอดธาตูกอดขันธ เวลาจะตายละก็ โอ้ย เศร้าโศกโศกา ข้างหน้า ข้างหลัง ไม่อยากให้ตาย ตัวจะตายแล้วก็อยากให้เป็นอยู่ ถึงคราวจะตายแล้วก็ยังไม่ยอมจะไป ยุ่งไปหมดไม่ให้มันเป็นเช่นนั้น พระพุทธเจ้าท่านจึงให้รู้ตามความเป็นจริง ถึงเวลาไปแล้วเหอ เอ้า ไปก็ไป ถึงเวลาไม่ไปเหอ อยู่ก็อยู่ซิ มีน้ำสัมน้ำหวานเอามาเวลามันยัง จันหมदनันแหละ เวลาจะตายอย่ามายุ่ง เวลานั้นจะปล่อย มันหนักเหลือเกิน “ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา” นี่ปล่อยตามความจริงแล้วผ่านไปอย่างสบาย นั่นเต็มยศของนักปฏิบัติ พระพุทธเจ้าท่านเป็นอย่างนั้น สวาทท่านเป็นอย่างนั้น เราก็ดำเนินตามร่องรอยของพระพุทธเจ้าแล้ว ไม่ว่าจะเป็นอย่างอื่นไปได้เลย ต้องเป็นอย่างนั้นแน่ ๆ ไม่สงสัย เอาละ เพียงเท่านี้ เทศน์เป็น ๒ กัณฑ์แล้วนะ

พรุ่งนี้ก็จะไม่ได้อยู่เสียแล้ว จะกลับเมืองไทย ให้คิดถึงพี่น้องทั้งหลายที่ได้มา เวลานั้นก็ตั้งใจมาจริง ๆ เพราะเห็นแก่น้ำใจนี้แหละ อาจารย์มาอังกฤษนี้ ไม่ได้มาเพื่ออำมิสอะไรทั้งหมด ไม่ว่าจะอยู่ในวัดเจ้าของ ไม่ว่าจะไปในวัดใด ไปสถานที่ใดในเมืองไทย ไม่เคยมีจิตใจคิดไปเพื่ออำมิสว่าไปเพื่อวัตถุสิ่งของ เพื่อเงินเพื่อทอง เพื่อร่ำเพื่อรวย ไม่เคยมีในจิต แต่ไปเพื่อจิตใจของประชาชนให้เขาได้รับประโยชน์ แม้มหาอังกฤษนี้ก็มีความรู้สึกเต็มเปี่ยมภายในใจอย่างนั้นเหมือนกัน เรื่องน้ำใจเป็นสิ่งที่มันหนักมากกว่าสิ่งใดทั้งหมด ถ้าน้ำใจดีแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างก็ดีไปตาม ถ้าน้ำใจไม่ดีแล้ว เสียไปตามทั้งหมด ฉะนั้นมาเยี่ยมพี่น้องทั้งหลายชาวอังกฤษเราที่ลอนดอน จิงมาด้วยน้ำใจ เวลาจะจากไปก็คิดถึงน้ำใจท่านทั้งหลาย หากว่าโอกาสวาสนาของเรายังมีเหลือมลักกันอยู่ กาลเวลาผ่านไปเราอาจจะผ่านมา หรือทางนี้อาจได้ผ่านไป คือไปเยี่ยมกันก็ได้ ทางโน้นมาเยี่ยมก็ได้ เพราะโลกนี้นั่นกลม ใจของสัตว์โลกก็เป็นวัฏวนด้วยกิเลสทั้งหลาย พาให้เวียนเกิดเวียนตายไม่เลิกแล้วสักที จิงกรุณาพากันทำจิตให้เป็นวิวิญญูเสีย จะแสนสบาย ไม่ต้องวกเวียน

การแสดงธรรมวันนี้ก็เห็นว่าพอดี ขอยุติ ท่านผู้ใดมีข้อข้องใจอะไร จะปรึกษาปรารภก็ปรึกษาได้ สำหรับพຼຽงนี้ไม่มีเวลาแล้ว ตอนเช้าฉันแต่เช้าแล้วก็ออกเดินทาง ท่านปัญญาฯ อธิบายต่อไปได้

การอธิบายธรรมตอนนี้ จบเวลา๑๙.๒๕ น

คำถาม – คำตอบ

ถ.๑-ช.๑ ถ้าฝึกหัดปฏิบัติธรรม ก็รู้ว่าตนเองมีทุกข์อยู่เรื่อย ๆ ผลจะเป็นอย่างไร?

ตอบ ปกติคนเราเห็นทุกข์ในเรื่องที่ตนลำบากมาก ๆ ส่วนที่เป็นความพอใจของตนก็เห็นว่าสุข พอมีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่ตนพอใจก็เห็นว่านั่นเป็นความทุกข์ และไม่มีปัญญาแก้ทุกข์นั้น สุดท้ายก็นอนจมอยู่ด้วยกันโดยไม่สนใจหาทางออก เพราะการพยายามหาทางออกจากทุกข์ก็ถือว่าลำบาก จึงต้องยอมเอาทุกข์เป็นเพื่อนเสมอไป

การฝึกหัดปฏิบัติธรรม ให้รู้จักทุกข์ตามความเป็นจริง ใช้สติปัญญาพิจารณาฝึกจิตให้ถอนถอนกิเลสจนกระทั่งประสบรสของความสุกภายในจิต ย่อมเป็นการช่วยให้ได้พบความสุขแท้จริง และได้หลักยึดมั่นทางใจ ไม่ว่ากรณีจะเป็นเช่นใด

ถ.๒-ญ.๑ เมื่อภาวนาพุทโธจำเป็นต้องนั่งภาวนาไหม?

ตอบ ทำได้ทุกอิริยาบถ พระพุทธเจ้ามิได้สอนให้คนจนตรอกจนมุมในการต่อสู้กับสิ่งไม่ดีทั้งหลาย แต่สอนให้มีความฉลาดเพื่อชัยชนะเสมอไป พวกเราจึงควรคิดหาช่องทางเพื่อความฉลาดและชัยชนะ ตามท่านที่แสดงธรรมมาแล้วนั้น ๙๕ เปอร์เซนต์เป็นธรรมะปา แสดงความสำคัญของจิตตภาวนา เพื่อช่วยให้จิตอยู่ในตัว อย่าปล่อยจิตออกไปข้างนอก สำหรับจิตที่มีนิสัยชอบออกข้างนอกนั้น การภาวนาพุทโธไว้นี้จะช่วยแก้ปัญหาได้มาก

สุภาพสตรีอ้วนที่มักมีคำถามท่านอาจารย์มาก ๆ ขอขอบคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงที่กรุณาช่วยเหลือพวกเราให้ได้ความรู้ความเข้าใจอะไรยิ่งขึ้น

ตอบ เสียใจที่ไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษให้ท่านเข้าใจโดยตรงได้ การพูดโดยมีผู้แปลนั้นย่อมทำให้น่าสนใจน้อยลงไปเป็นธรรมดา เพราะอาจไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยเหมือนที่อธิบายเป็นภาษาเดียวกัน

ปิดประชุม เวลา ๒๐.๐๐ น.

เสริมศรี เกษมศรี

(ม.ร.ว. เสริมศรี เกษมศรี)

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

ชั่วโมงครึ่ง ฝนตกพรา อากาศมัวจนไม่เห็นสองข้างทาง ไปถึงที่นั่นราว ๘.๓๕ น. พระภิกษุขึ้นวิหารแล้ว รถไปส่ง ศจ.นพ.อวยกับเสริมศรี ที่ไฮเต็ลสมัยใหม่ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากวิหารนัก ชื่อ โพสท์เฮาส์ แล้วยังพบกันที่วิหารอีก เวลา ๙.๐๐ น. วันนั้น

วันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๗ เวลา ๙.๐๐ น. คณะธัมมปิทีวิหารและพุทธศาสนิกชนชาวอังกฤษที่เคยไปประเทศไทย ได้เตรียมอาหารถวายพระไว้แล้ว เพราะทราบว่าพระกัมมัฏฐานฉันอาหารวันหนึ่งมือเดียว ยิ่งกว่านั้นยังได้ทราบกันภายหลังว่า เมื่อเขาเลี้ยงอาหารกันในเครื่องบินที่กรุงเตหะรานก็ดี และเมื่ออีก ๑ ชั่วโมงจะลงจากเครื่องบินก็ดี พระทั้ง ๓ ของเรานั้นท่านมิได้ฉันอาหาร เพียงแต่ฉันเครื่องดื่มเท่านั้น

เมื่อพระฉันเสร็จแล้ว ก็มีการปรึกษากันระหว่างผู้ติดตามมาจากกรุงเทพฯและผู้ต้อนรับในประเทศไทย วัตถุประสงค์โครงการดำเนินงานระหว่างที่คณะอยู่ในกรุงลอนดอนว่าใครจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร

ในเช้าวันแรกนี้ ตกลงกันเป็นเลา ๆ ว่าดังนี้

๑.มีการใส่บาตร บิณฑบาตกันทุกเช้า เวลา ๙.๐๐ น. ใครจะใส่บาตรก็นำอาหารมาที่วิหาร ตั้งแต่ ๘.๓๐ น. เจ้าหน้าที่เตรียมโต๊ะยาวเตี้ย ๆ ไว้สำหรับตั้งของใส่บาตร ณ ห้องใต้ดิน ซึ่งอยู่ติดกับครัวของวิหารและห้องฉันของพระด้วย

๒.วันใดมีผู้นิมนต์ไปฉันข้างนอก ทางธัมมปิทีวิหารก็ไม่ต้องเตรียมอาหาร

๓.เมื่อพระฉันเสร็จแล้ว ท่านย่อมสนทนากับญาติโยมที่ไปทำบุญ ในระหว่างนั้นใครมีปัญหาอยากถามโดยไม่จู้จี้จ้านก็ทำได้ เวลาประมาณ ๑๐-๑๑ นาฬิกา พระจึงขึ้นกุฏิของท่าน

๔.ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นไป ท่านอาจารย์และพระภิกษุที่มานี้จะขึ้นไปทูลขอพระ ขรวาสผู้สนใจขึ้นไปประชุมที่นั่น ฟังธรรมหรือขอให้ท่านอาจารย์ตอบคำถามได้ ตั้งแต่เวลา ๑๘.๓๐ น.ถึง ๒๐ นาฬิกาเศษ

๕.เฉพาะวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ งดการประชุมฟังธรรม เพราะคณะกรรมการองค์การคริสต์เพื่อคณะสงฆ์พุทธศาสนาในประเทศไทย ขอประชุมกรรมการ พร้อมกับนิมนต์ท่านอาจารย์กับท่านปัญญาวัฑโฒร่วมปรึกษาดูด้วย

วันที่ ๘ มิถุนายนนั้น เมื่อพระฉันแล้ว ขรวาสก็รับประทานอาหาร แล้วแยกย้ายกันไปพักผ่อน

๓. เหตุการณ์ระหว่างที่พักอยู่ ณ กรุงลอนดอน

วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ เริ่มประชุมฟังธรรมกัน ดังปรากฏในบันทึกธรรมนั้นแล้ว

วันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๗ ตอนพระฉัน สุภาพบุรุษชาวพม่าชื่อ อู เมียต ซอว์ (U.Myat SAW) เจ้าของศูนย์พุทธศาสนิกที่ใกล้ออกฟอร์ดได้มานิมนต์คณะภิกษุและขรวาสทั้งปวงไปฉันและรับประทานเลี้ยงที่ศูนย์เขา ในเช้าวันที่ ๑๒ มิถุนายน เวลา ๗.๐๐ น. จะส่งรถมารับที่ธัมมปิทีวิหาร

วันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ ตอน ๑๗.๔๕ มิสเตอร์คริสตัส อัมเฟรย์ นายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยพร้อมด้วยภริยา มานมัสการเยี่ยมเยียนท่านอาจารย์ ณ หอพระในธัมมปิทีวิหารนี้ การสนทนาได้บันทึกไว้แล้ว

วันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ อุ เมียต ซอว์ ได้ส่งรถขนาดยาว (Executive Tour) ไปรอรับที่วิหาร เวลา ๗.๐๐ น. ท่านอาจารย์กับภิกษุ ๒ รูป และลูกศิษย์ฝรั่ง คือ ร็อบ จอนสัน ขึ้นรถแท็กซี่สีดำ ซึ่งมีสซิสเซอร์รี่จ้างไว้ประจำคณะพระภิกษุตลอดงาน คนขับรถเป็นพุทธศาสนิก ชื่อ เทอร์รี่ ชายน์ (Mr.Terry SHINE) และเป็นผู้ปฏิบัติสมาธิเป็นประจำอยู่ ณ ัฒมปทีปวิหารนี้ด้วย ส่วนภรรยาสมิซิสเซอร์รี่ กับหลานสาวชื่อ มิสซิส แม็ควิตตี้ (Mrs.K.G.MCVITTIE) ซึ่งมาจากแคนาดา มิสซิสฟรีด้า วินท์ ศจ.นพ.อวย เกตุสิงห์ ม.ร.ว. เสริมศรี ไปรถที่อุ เมียต ซอว์ส่งมารับคณะพากันไปยังศูนย์พุทธศาสนิกชน ชื่อและตำบลดังข้างล่างนี้

“THE BUDDHIST CENTRE”

Oakenholt, Farmoor, near OXFORD

สถานที่แห่งนี้ เดิมเป็นคฤหาสน์ของท่านลอร์ดคนหนึ่ง สร้างเมื่อ ๑๐๐ ปีมาแล้ว มีตึกใหญ่สวยงามอยู่กลางที่ดินหลายสิบเอเคอร์ อุ เมียต ซอว์ ได้ซื้อไว้เป็นกรรมสิทธิ์และได้แบ่งใช้ที่ดินดังนี้

๑.ที่อยู่ของตนและครอบครัว คือ ตัวตึกใหญ่กับสนามหญ้าใกล้ ๆ นั้น

๒.ส่วนหนึ่งทำเป็นศูนย์พุทธศาสนิกชน มีเรือนไม้กับโครงเหล็กยาว ๆ เป็นที่อยู่ของพระภิกษุชาวลังกา ๒ รูป วันที่เราไปนั้น พระ ๒ รูปนี้ไปโรงพยาบาล จึงไม่ได้พบกัน ในเรือนนี้ต่อมามีห้องสมุดและห้องประชุม

๓.ส่วนที่ทำเป็นสำนักวิปัสสนาเป็นเรือนโครงเหล็กรูปยาว ๆ แต่ทำเป็นเฉลียงหรือทางเดินยาวตลอดข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งกันเป็นห้องเล็กพออยู่ได้สบาย ห้องละ ๑ คน ภายในห้องมีเตียงนอน ตู้ลิ้นชักสูง กับเก้าอี้ ๑ คู่เท่านั้น เขาช่วยให้คนมาอยู่คราวละกี่วันตามแต่ที่จะจัดขึ้น ชาวพุทธเหล่านี้จะมาสวดมนต์ ทำสมาธิกันที่นี่ โดยที่อุ เมียต ซอว์ รับรองเลี้ยงดู ไม่คิดค่าอะไรเลย (เขายกอกเช่นนั้น)

๔.ตึกเล็ก ๆ เป็นหลัง ๆ ปลุกเสกไปตามกำแพงของคฤหาสน์นั้น ทำนองตึกบิหารของท่านลอร์ด อุ เมียต ซอว์ ให้เขาเข้าไปอยู่กัน

๕.มีเรือนไม้โครงเหล็กยาว ๆ อีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งให้โรงพยาบาลเช่า ทำคลินิกปักเข็มแบบจีน (ACUPUNCTURE CLINIC) บังเอิญเสริมศรีเดินออกไปพบหนุ่มสาวชาวอเมริกัน ๒ คน ซึ่งเคยรู้จักกัน เพราะเขาเคยไปหาเสริมศรีที่กรุงเทพฯ ขณะนี้เขามาเป็นผู้จัดการคลินิกนี้ เขาจึงให้โอกาสเสริมศรีเข้าไปดูเครื่องมือและชาร์ตต่าง ๆ ที่เขาไว้สอนนักศึกษาแพทยศาสตร์ โดยมีศาสตราจารย์คนหนึ่งมาสอนและควบคุมการทำงานที่นั่น ตอนนั้นเป็นเวลาเที่ยง ศาสตราจารย์ไม่อยู่ ครั้นคณะเรากำลังจะออกเดินทางกลับ ศาสตราจารย์คนนั้นได้มาขอพบ ศจ.นพ.อวย เกตุสิงห์ สนทนากันเล็กน้อย ก่อนจะลากลับ

นายอุ เมียต ซอว์ พร้อมด้วยภริยาและญาติมิตร ตลอดจนผู้เข้าบ้านรอบ ๆ นั้นได้มาต้อนรับ เขาตั้งโต๊ะยาว วางอาหารพม่าเต็มโต๊ะ เชิญพวกเราและภรรยาทั้งหลายยืนหลังโต๊ะนั้น นิมนต์พระเดินรับบาตร แล้วนิมนต์ไปนั่งในห้องพระของเขาซึ่งใหญ่โตมาก เมื่อเปรียบกับโต๊ะที่บูชาพระในห้องนั้นแล้ว เขายกอกว่า ในห้องนี้เมื่อมีการนั่งวิปัสสนาและฟังคำสอนกัน เขาใช้ห้องนี้

เป็นที่พระและพระวราสจะมาประชุมกัน เพราะทางเดินจากเรือนที่พักของผู้ทำวีสสนาใกล้กับตึกของเขา

ก่อนจะนั้น พระภิกษุทั้งสามก็สวดอนุโมทนาพร้อมกัน ซึ่งทำให้ผู้ฟังกระซิบบอกเสริมศรีว่าฟังแล้วทำให้ปลื้มปิติ เจ้าของบ้านก็บอกว่าไม่ได้ฟังมานานแล้ว เขาปีติยินดีเป็นอันมาก ครั้นนั้นเสร็จ สนทนากันอีกพักหนึ่ง ไม่มีใครถามปัญหาอันใด มีแต่อุ เมียต ซอว์ เล่าว่าเป็นคนเริ่มศุขนี้ด้วยทรัพย์ของเขาเองอย่างไร ลำบากในการดูแลพระอย่างไร แต่ศรัทธาในพระศาสนานั้นมีมากกว่าความเดือดร้อน จึงทำได้ติดต่อกันเรื่อยมาหลายปีแล้ว

เมื่อคณะเราออกเดินทางจะกลับที่พัก มิสซิสวินท์ได้นำคณะขับรถไปดูบริเวณมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด แล้วจึงกลับอัมมที่วิหาร ความงามของทางที่ไปนี้ ถ้าจะพรรณนาก็ยาวมาก

เช้าวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๗ เวลา ๗.๓๐ น. มิสเตอร์เบน วินท์ ขับรถเล็ก ๆ ของเขามารับคณะท่านอาจารย์นำไปบ้าน คณะได้ไปโดยรถยนต์ ๒ คัน คือ รถแท็กซี่สำหรับพระภิกษุกับ ร็อบ จอนสัน คันหนึ่ง รถของมิสซิสบราวน์อีกคันหนึ่ง ไปถึงบ้านของเขาในบริเวณเมืองมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เวลา ๙.๐๐ น.

ที่บ้านเขาเป็นตึก ๒ ชั้นเล็ก ๆ ข้างหลังบ้านมีสวนดอกไม้และสนามเล็ก ๆ ครอบครัวยามีกันสามคน พ่อแม่ลูกชายเล็ก ๆ เท่านั้น เขาเชิญคนอื่น ๆ มีอาจารย์และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ กลุ่มพุทธศาสตร์ ๓-๔ คนมาร่วมด้วย เมื่อใส่บาตรกันแล้ว พระมานั่งฉันในห้องรับแขก เสร็จแล้วพระท่านไปเดินดูสวนดอกไม้ของนายเบน วินท์ เจ้าของบ้านจัดเลี้ยงพวกพระวราสทั้งหมด ซึ่งต้องใช้ ๒ ห้องพร้อมกัน เสร็จแล้วนิมนต์พระท่านมานั่งในห้องที่ฉันนั้น พระวราสทั้งปวงเข้ามานั่งซักถามต่าง ๆ ดังที่ได้บันทึกไว้ในเนื้อหนังสือนี้แล้ว

ราว ๑๑.๐๐ น. คณะลากลับ มิสเตอร์เบน วินท์ ได้นำคณะเที่ยวชมบริเวณมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์จนทั่ว เย็นวันที่ ๑๐,๑๑,๑๒,๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ นี้เวลาเย็นมีการประชุมฟังธรรม ถามปัญหา เป็นปกติ

วันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๗ มีแต่กิจกรรมตอนเช้าตามปกติ ตอนเย็นงดประชุม เนื่องจากคณะกรรมการของทรัสต์เพื่อคณะสงฆ์พุทธศาสนาในประเทศอังกฤษ นัดประชุมกัน และนิมนต์ท่านอาจารย์กับท่านปัญญาวชิโรดมร่วมปรึกษาด้วย พระวราสกับท่านเซอร์รี่แม่ลูกก็ได้สนทนากันตามอัธยาศัย

วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ ศาสตราจารย์มอร์ริส วอลซ์ ประธานขององค์การ นิมนต์พระภิกษุจากประเทศไทยไปฉันที่บ้านของท่านที่เอสเซ็กซ์ (ESSEX) พระวราสมิได้ไปด้วย

เย็นวันที่ ๑๕ มิถุนายน มีประชุมฟังธรรมตามปกติ แต่มีพุทธศาสนิกอังกฤษที่เดินทางไกลคือจากเมืองแมนเชสเตอร์ มาร่วมซักถามด้วย ท่านผู้นี้ปฏิบัติสมาธิมานานแล้ว จึงมีคำถามที่ท่านอาจารย์สนใจมากเป็นพิเศษด้วย

เช้าวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๗ เวลาหลังจากพระฉันแล้ว สุภาพบุรุษจากเมืองแมนเชสเตอร์มานมัสการท่านอาจารย์ และเล่าประสบการณ์ที่ทำให้เขาได้คำถามแปลกนั้นมากทราบเรียนถามท่าน ท่านอาจารย์ได้ตอบเป็นที่พอใจ เขาลากลับไปเมืองเขาในเช้าวันนั้น

เช้าวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ มีผู้พึงธรรมหญิงคนหนึ่งนำอาหารมาใส่บาตร แล้วนั่งรอจนพระฉันเสร็จจึงกราบเรียนถามประสบการณ์ของเขาเกี่ยวกับสมาธิด้วย และขอประทานอนุญาตท่านอาจารย์ให้เขาได้ถ่ายเทคำอธิบายธรรมวันที่ ๑๗ มิถุนายน นั้นไปเก็บไว้เป็นที่ระลึก เพราะว่าในขณะที่เขาฟังท่านอาจารย์พูดภาษาไทยยังไม่ได้แปลเป็นภาษาอังกฤษ เหตุไรเขาจึงเข้าใจได้ตรงกันกับที่ท่านปัญญาแปล น่าอัศจรรย์ใจ เขาจึงอยากจะได้ไว้เป็นที่ระลึก ท่านอนุญาตการประชุมพึงธรรมในวันที่ ๑๕,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้ดำเนินไปโดยปกติ

เช้าวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ ตอนฉัน มีพันเอกพิเศษ ม.ร.ว.พงศ์ดิศ ดิศกุล ผู้ช่วยทูตทหารบก, Mr.J.Brian DYAS ประธานกลุ่มพุทธศาสนิกชนเมืองแฮมเชอร์ (Hampshire) กับ Mrs.Sue TUCKER กรรมการ ได้มานมัสการท่านอาจารย์ ถามปัญหาเล็กน้อย แล้วลากลับ

วันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ ท่านอาจารย์เทศน์ ๒ กัณฑ์ซ้อน กัณฑ์หนึ่งเอาจริงเอาจัง อีกกัณฑ์หนึ่งตกลง

วันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ เวลาหลังบิณฑบาต น.ส.โดโรธี วิลกินสัน (Miss Dorothy WILKINSON) มาถวายอาหาร พร้อมกับนำเครื่องบันทึกเสียงมาขออนุญาตท่านอาจารย์บันทึกเสียงพระสวดอนุโมทนาไว้เป็นที่ระลึกด้วย

หลังจากฉันอาหารแล้ว ท่านอาจารย์ยังคงนั่งสนทนากับพุทธศาสนิกชนชาวอังกฤษและชาวไทยอยู่ ณ ห้องนั้น ส่วนภิกษุผู้รู้ ๒ รูป พร้อมกับนายเบน วินท์และนายร็อบ จอนสัน ได้ขออนุญาตกลับไปเก็บของที่กุฏิ และนำบาตรทั้งสามลูกไปล้างขัดถูจนสะอาดทั้ง ๓ ใบ แล้วนำใบของท่านอาจารย์มาถวายท่านในห้องที่เรานั่งสนทนากันอยู่ ท่านอาจารย์ก็บรรจุสังฆาฏิ กับสิ่งของที่ท่านใช้ลงในบาตร สวมถุงบาตร ผูกมัดเรียบร้อย ทำให้ผู้ที่อยู่ในที่นั้นเริ่มเข้าใจและเห็นจริงได้ว่า พระกัมมัฏฐานเดินทางได้อย่างเบาเนื้อเบาตัวที่สุด เพราะท่านใช้บาตรเป็นกระเป๋าดำเนินทางได้ และท่านมีของน้อยที่สุด เพราะไม่สะสมอะไร และเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ

๔. การเดินทางเที่ยวกลับกรุงเทพฯ วันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗

เนื่องจากคณะภิกษุจากประเทศไทยจะกลับโดยเครื่องบินการบินไทย ซึ่งเจ้าหน้าที่รู้จักดูแลอุปฐากภิกษุในพระพุทธรูปศาสนาเป็นอย่างดีไม่น่าห่วง เมื่อท่านไปถึงกรุงเทพฯ ท่านก็จะมีสานุศิษย์ห้อมล้อมมารับไปจากสนามบิน

ศจ.นพ.อวย เกตุสิงห์ นั้นมีกิจที่จะดูงานในประเทศอังกฤษ จนถึงวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ จึงจะต้องเดินทางไปประชุมที่ประเทศเยอรมัน ม.ร.ว.เสริมศรี เกษมศรี นั้นเล่า วันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๗ จะต้องเดินทางไปหาหลานและเพื่อนเก่าทั้งหลายในกรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ทั้งสองคนจึงได้แต่ไปส่งท่านอาจารย์ที่สนามบินฮีตโธรว์ (HEATHROW) กรุงลอนดอน เช่นเดียวกับพุทธศาสนิกชนชาวอังกฤษและชาวไทยอีกหลายคนวันนั้น

ในเช้าวันนี้ คนไทยในอังกฤษได้นำรถยนต์มารับท่านอาจารย์และคณะที่มาจากประเทศไทยด้วยกันนั้นไปส่งที่สนามบิน และโรงแรมที่บุคคลทั้งสองจะต้องไปพักอยู่จนกว่าจะเดินทางออกจากลอนดอนไป พุทธศาสนิกชนชาวไทยที่เป็นข้าราชการและนักธุรกิจ ต่างมีความสะดวกและ

ความสามารถในการที่จะดูแลจัดการให้ท่านอาจารย์และภิกษุทั้งสอง เดินทางจากท่าอากาศยาน ไปสู่เครื่องบินอย่างเรียบร้อยได้ ทำให้เบาใจเป็นอันมาก

ครั้นไปถึงท่าอากาศยานเข้าจริง ปรากฏว่าวันนั้นมีกรรมการบริหารของบริษัทการบินไทย คนหนึ่งเดินทางกลับประเทศไทยในเครื่องบินลำเดียวกับท่านอาจารย์ด้วย ท่านผู้นั้นจึงเป็นผู้ที่เรา เชื่อได้ว่าจะช่วยอำนวยความสะดวกเรียบร้อยต่าง ๆ ในเครื่องบินได้ดีด้วย นับว่าบารมีของท่านอาจารย์ และพระภิกษุในพุทธศาสนามีจริงอย่างน่าเลื่อมใส เห็นปานฉะนี้

จึงขอรายงานเท่าที่ข้าพเจ้าทราบแต่เพียงเท่านี้

เสริมศรี เกษมศรี

(ม.ร.ว. เสริมศรี เกษมศรี)

๒๙ มี.ค. ๒๕๑๘